రచన:

1949

వాళ్లు నలుగురూ

బళ్ళో పనికాగానే సాయింత్రం సూర్యారావుదొడ్లో చేరేవాళ్ళు నలుగురు టీచర్లూ విశ్వనాథం, జాషువా, వెంకటసుబ్బయ్యా. సూర్యారావు ఆ వూరికి బదిలీ కాకముందు ఆ బడి హెడ్మాస్టరు, వాళ్ళని రాత్రి తొమ్మిదింటికి వొదిలేవాడు. కారణం పనివుండి కాదు. పని లేకపోవడంవల్ల. అంటే ఆ హెడ్మాస్టరుకి ఇంటిదగ్గిర పనిలేదు. పిల్లలు లేరు. బంధువుల్ని అభిలాషతో చూడడు. ఆ భార్యకీ తనకీ మధ్య సంభాషణా, సంయోగమూ, వీటి పాసిబిలిటీస్ అన్నీ పూర్తిగా అంతమైనాయి. ఆమెకి బడి అంటే డబ్బు అని అర్థం. వంటఅంటే ఈయనకి రుచి అని అర్థం. చీరెలూ, నగలూ, తన బంధువులతో రాకపోకలనే వాటిమీద ఆసక్తిని ఆమెలోంచి మొదటి మూడేళ్ళలోనే వొదిలించాడు. కనక ఆయన మనో విజృంభణనీ, సంభాషణా చమత్కారాన్నీ, భరించి, ఆమోదించేందుకు దిక్కుమాలిన టీచర్లు మాత్రమే మిగిలారు.

సూర్యారావు బళ్ళో చేరిన మొదటిరోజున నాలుగింటికి గంటకొట్టగానే, బైలుదేరాడు రోడ్డుమీదికి - ముందురోజు రైలులోంచి చూసిన జొన్నచేను జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటో.

"ఎక్కడికి?" అన్నాడు జాషువా.

ఇంటికి అనబోయి ఇంకా తనకు ఇల్లులేదని జ్ఞాపకం వొచ్చి "బైటికి" అని,

"మీరూ వొస్తారా?" అన్నాడు.

"కాఫీకా?"

"కాదు - నేను కాఫీతాగను. బంగళాకిపోయి, అక్కణ్ణించి షికారు పోదాం."

ఎందుకంటే, నచ్చిన ఇల్లుదొరక్క, కులస్తులు ఇల్లివ్వక. క్రిష్టియన్లు మహమ్మదీయులూ, ఇళ్ళుగలవాళ్లు లేక. రెండు నెలలు రాధారి బంగళా, అది ఖాళీచెయ్యాల్సి వొచ్చినప్పుడు లోకల్ ఫండ్ సత్రం, మళ్ళీ ఖాళీకాగానే బంగళా. ఈ విధంగా గడిపాడు.

"అప్పుడే పోవడమేమిటి? వొప్పుకోడు ఆయన."

"ఈ సాయంత్రానికి వొప్పుకోవాలి, పోతున్నాను గనక. వొప్పుకోకపోవడం రేపు పదింటికి" అని వెళ్ళిపోయినాడు.

మర్నాడు సాయంత్రం పాపం నాలుగు తరవాత హెడ్మాస్టరు ఒక్కడే కూచోవలసి వొచ్చింది, తన ప్రజారహిత రాజ్యంలో దిక్కులేక.

"సాయంత్రం పూర్ణచంద్రుడు జొన్న చేలమీదా, పంట కాలవల మీదా ప్రకాశించబోతున్నాడు.

పచ్చవిన్ని సేలోకి - పండువెన్నెలల్లోకి—

అంతవరకు సుబ్బారావుగారికి దడిశి దేవుడు కటాక్షిస్తాడు. తక్కింది మన అదృష్టాలమీద ఆధారపడివుంటుంది." అనేప్పటికీ ఆ ముగ్గురూ సూర్యారావుతో వొచ్చేశారు.

ఆనాటినించి నలుగురూ విడవని జట్టు ఐనారు. వాళ్ళకి సంసారాలున్నాయి సూర్యారావుకి లేదు. అందుకని అతనికి డబ్బుంది; వాళ్ళకి లేదు. డబ్బుంటే భారంలేని సంసారాలు దొరకడం చాలా సులభం, సంసారాలు లేనివాళ్ళకి.

ఇది చదివే యువకులారా, గ్రహించండి.

సంసారాలువున్నా, అప్పుడప్పుడు లేకుండా చేసుకోకపోతే జీవితం చాలా ఉక్కిరి బిక్కిరి. భార్యకి గర్భం తెప్పించి పుట్టింటికి పంపడం

చాలా సులువైన పద్ధతిగా తోస్తుంది. కాని త్వరలో మీరిచ్చిన గర్భభారం, విడిపడి, ప్రత్యేక రూపాన్నిపొంది, తెల్లవార్లూ ఏడ్చి, మీ డబ్బుని మరింత తినేసే భూతంగా ప్రత్యక్షమౌతుంది.

రెండునెలల తరవాత ఎట్లాగో ఒకయిల్లు సంపాయించి పెట్టారు అతని మిత్రులు, అతని గుణగణాల్నీ, శీలాన్నీ. అగ్రవర్ణపు పుటకపీ నూరివారికిచాటి. ప్రత్యేకమైన భాగం. ఆ భాగం సందులో వాళ్ళగేదెని కట్టేసుకుంటారు. ఆ గేదెని సంరక్షించడానికీ, దానివల్ల సంరక్షణ పొంద డానికీ ఆ ఇంటి ఆమె సాంద్రుశ రూపవతి, ఎప్పుడూ వీళ్ళ ముందునించి పచార్లుచేస్తుంది, చురచుర వాళ్ళ వంక చూసుకుంటో. ఆమెకి ఏమిటాబాధ అంటే పిల్లలు లేరు. ఆ వూళ్ళో అసలు పిల్లలులేరు. కంసుడు ఆ ప్రాంతాల రాజ్యంచేశాడో ఏమో! వీళ్ళలో కొంత వుందేమో ననిపి స్తుంది, యీ జనాభామీద అధికారం. నూజివీడుగాని, ఏలూరుగాని, వెడితే పుడతారని ఆమెకి ఎవరు చెపుతారు? ఎందుకంటే ఏలూరు, నూజివీడు పట్నాలవల్లనే పరస్పరం నరుక్కున్నా ఇండియాకి జనాభాతరుగుదల లేకపోయ్యే అదృష్టం పట్టిందనిపిస్తుంది.

మొత్తానికి ఆవూరి జనాభా బైటవూళ్ళనించి భక్తి కావలపిందేగాని ఆవూరి పురుషుల ప్రభావంవల్లకాదు. మా ఇంటి ఆమెకి ఏలూరు సంగతి తెలీదు. ఆమె నడకతీరుచూస్తే ఇంతమంది పురుషులు మీసాలు మెలేసు కుంటో తిరుగుతో వుంటారు, ఒకరూ నా కొక్కబిడ్డను కటాక్షించరా అని మండిపడుతున్నట్టు వుంటుంది. ఆమె అటు తిరుగుతో వుంటుందని గాలీ వెలుతురూ రాకపోయినాసరే, తలుపులు వేసుకోవాలని చూశారు. కాని వెంకటసుబ్బయ్య వొప్పుకోలేదు.

"నన్నుచూసి, నాకన్నా చాలా సాత్వికమైన మొహంమీది, అవి నమ్మిస్తే వాళ్ళిల్లిచ్చారు. స్త్రీ అనేది ఈ గదుల్లోకిరాదని ఆమెనీ, రౌడీలు

తారని, ఆయనకీ నమ్మించి మీకు ఇల్లిప్పించాను. తలుపులు వేసుకుంటే అనుమానిస్తారు. వీళ్లో" దన్నాడు.

సూర్యారావుకి భయమేసింది.

"ఏం చెప్పారేమిటి నా సంగతి?" అన్నాడు.

"చాలా మంచివారని, చాలా పొగిడాను."

"ఏమని?"

"ఏంలేదు. మీకు స్త్రీ వాంఛ లేదని."

"చూశారా? చూశారా?" అన్నాడు టీ తాగుతున్న మిత్రులతో.

"అవును. మీకు స్త్రీలతో నేంపని?"

"మరి ఇంక జీవితంలో నాకేంపని!" అని,

"కాని ఆ మూల కిళ్ళీ దుకాణాన్ని ఆనుకు నుంచుంటుంది, మన ఇంటివెనక. ఆమెని పాచిపనికి కుదుర్చు కున్నాను" అన్నాడు సూర్యారావు.

"ఆమె పనిచెయ్యదే."

"చేస్తానంది."

"మరి ఆ కిళ్ళీకొట్టు అతన్ని చూశారా?"

"చూశాను....ఐనా పనికి కుదిరింది, అతని అనుమతి మీదనే."

"బహుశా యీ యింటి ఆయనతో వెంకటసుబ్బయ్య అన్నమాట అతనికి తెలిసివుంటుంది మీ సంగతి."

"చూశారా! మీకు స్త్రీ వాంఛ లేదనే నా ప్రచారం ఎట్లా ఉపయోగ పడుతోందో!" అన్నాడు వెంకటసుబ్బయ్య.

ఇల్లు కుదిరి నవ్వుణ్ణించి - పొద్దున్నే ఆ ముగ్గురూ వొస్తారు అతని ఇంటికి. "స్టౌ" వెలిగించి నీళ్లు పెడతాడు. నలుగురూ చుట్టూచేరి, ఒకపెద్ద పాట్ నిండా టీ తయారుచేసి కప్పుల్లో పోసుకుంటో సిగరెట్లు కాల్చుకుంటో

తొమ్మిదింటివరకు, మధ్య మధ్య బావివించి నీళ్ళుతెచ్చే గౌరితో హాస్యాలాదుతో, ఇటూ అటూదూకుడుగా గేదదగ్గిరికి నడిచే ఆ యింటి ఆమె చూపులు తప్పుకుంటో.

గౌరివల్ల తలుపులు ముయ్యడానికి అసలు అభ్యంతరం అయిపోయింది.

భోజనం. బడి.

మళ్ళీ ఒంటిగంటకి ఇంటికి పరుగు. పని లేకండానే ఆ వేళకి గౌరి వొచ్చేది పక్కకిళ్ళీ కొట్టులోంచి. మళ్ళీ టీ, సిగరెట్లు. కొన్నాళ్ళకి ఇల్లు గౌరికే వొప్పచెప్పారు. వాళ్లున్నంతసేపట్లో ఆమెకి నీళ్ళు తేవడానికీ, అతని బట్టలు ఆరెయ్యడానికీ, ఆమెకి వ్యవధే లేకపోయింది గౌరికి, వాళ్లు టీ తాగుతున్నంతసేపూ ఇంటిఆమెకి కనపడకండా మూలల తిరుగుతో. బడికి వెళ్ళేప్పుడూ వొచ్చేప్పుడూ కిళ్ళీకొట్టు ఆయనమీద కన్ను వుంచనే వుంచాడు, టెంపరేచర్ ఎట్లా వుందోనని, సూర్యారావు. కొద్దికాలంలోనే, కొట్టుమీదనుంచి దూకి నిలబడి నమస్కారం పెడుతున్నాడు అతనికి. సాయంత్రం నాలుగింటికి బడినించి మళ్ళీ ఇంటికి, మళ్ళీ టీ, షికారు.

ఆ సాయంత్రం మాత్రం అతనికి తలనొప్పిగా వుండడం చాత విధిలేక ఆగాల్సి వొచ్చింది ఇంటిదగ్గిర. కాని అందరి మనసులూ జొన్నపొలాలమీదనే వున్నాయి. అసలు ఆ వూరి జొన్నపొలాలకి ప్రత్యేకమైన అందం - వాటి నానుకుని వున్న నీలంకొండలవల్ల. అంతేకాక తక్కిన పాట పూర్తి అయ్యేట్టుంది. ఎందుకంటే నీటుగా వున్నదో లేదోగాని, ఆ జొన్న మొక్కల మధ్యనించి నీలిచీరె ప్రతి సాయంత్రం వాళ్ళకి వొయ్యార మొలికిస్తో దగ్గిరిగా జరుగుతోంది. ఒకటి రెండు జవాబుల వ్రాతకి వొచ్చింది. పాపం డిజప్పాయింటు అవుతుందిగావును!

"పోనీ, మీరు ముగ్గురూ వెళ్ళండి" అన్నాడు దొడ్లో పడక కుర్చీలో పక్కకి తల వేల్లాడేసిన సూర్యారావు. వాళ్ళు ముగ్గురూ చాపమీద కూచున్నారు.

"అమ్మా! మేం వెళ్ళం" అన్నాడు సాధారణంగా మాట్లాడని జాషువా.

"ఏం?"

"తెలీదనుకోకండి" అని చిరునవ్వుతో సిగ్గుగా మా కెదురుగావున్న డాబాకేసి కనుకొలుకుల్లోంచి చూశాడు.

ఆ డాబామీద కళ్ళకిందవరకూ ఓతల కనపడుతోంది, కళ్ళు ప్రత్యే కంగా నవ్వుతున్నాయి. కళ్ళపైన పచ్చటి నుదురు మబ్బుల్లోకి ఉదయించే చంద్రుడి పై భాగంమల్లే, ఆ నుదుటిమీద మెలికలు తిరిగినజుట్టు, ఆ మెలి కలపైన నిగనిగలాడే తల. ఎవరితోనో నవ్వుతోంది. కింద వొంగింది. మళ్ళీ నుంచున్నప్పుడు వాళ్ళకి పక్కగా కనిపించింది. మెడమీదికి ముడి- గొప్పముడి. సూర్యారావు కంటో స్త్రీ జుట్టు అమర్చుకోడానికి రెండే అందాలు - సవరంలేని భారీజడ, మెడమీదికిజారే పేలుముడి. తక్కిన తలలన్నీ బాబ్ చెయ్యవలసిందే. అంతకీ అందం రాకపోతే క్రాప్ చేయించాలి. అంతకీ అందం రాకపోతే బురఖాలోకి వెళ్ళాలి.

నవ్వుతోనే పిట్టగోడదగ్గిరికి వొచ్చింది. కళ్ళకీ, జుట్టుకీ, మెడకీ, ఉన్న అందాన్ని, సూర్యారావు దురదృష్టంవల్ల అక్కడ ఆపక, నడుం వరకూ బుద్ధిగానే పనిచేశాడు బ్రహ్మ. అంతవరకు అందంగావుంటే, తక్కిందంతా అందమన్నమాటే, అందెలు కడియాలూ చెరచకపోతే.

ఆమెని చూడగానే ఎక్కడో ఎప్పుడో బాగా దగ్గిరగా చాలా స్నేహంగా యిట్లాంటి ఆమెని ఎరు:ఎదునని గట్టిగా తట్టింది అతనిక్కి కాని ఎంత వెతికినా రాలేదు మనసుకి. కొంతవరకు బోర్లింది విమల

జ్ఞాపకం వొచ్చింది. కాని కాదు. తరవాత ఎన్నోవారాలకి ఆమె శబ్దం లేకండా వాళ్ళమీద "ఈ వియోగజలధి...." అని పెదవుల కదలికతో పాడినప్పుడు తెలిసింది, అతనికి పరిచితురాలు స్త్రీ కాదుగనక ఇన్నాళ్ళూ జ్ఞాపకం రాలేదని.

ఆమె - స్థానం నరసింహారావుగారి 'సత్యభామ'. అన్నీ అతని కులుకులే - వొయ్యారాలే....నాజూకులే - ఆ కళ్ళుతప్ప - ఈమె కళ్ళు చాలా గొప్పవి. స్థానం నటించే భావాలు - ఈమె కళ్ళకి సహజం. ఆమె కళ్లు అసలు ఆకారం వర్ణనకు తెనాలి రామకృష్ణుడు పూనుకోవలసిందే, ఇంక ఏ తెనాలి మనుషులూ పనికిరారు - ఆ డాబా నాటకంలో తెనాలి నించి వాళ్ళని చూడొచ్చిన సాంబం మామయ్యకి స్త్రీలో కళ్ళ అందాలు పట్టవు - సుబ్బారావు ఆమె కళ్ళనికన్న ఆ కళ్ళ చూపులకింద సూర్యా రావు కళ్ళేమౌతున్నాయో ఎక్కువ శ్రద్ధతో చూస్తోవుంటాడు.

వాళ్ళ నలుగురినీచూసికూడా ఆమె తన నవ్వుని మార్చుకోలేదు. తన మిత్రుల్ని పలకరించినట్టే అంగీకారంతో చూపింది వాళ్ళవంక. అట్లానే నుంచుంది. వాళ్లట్లానే కూచున్నారు, ఆమె ఆదరంకింద పొంగిపోతో. ఒక్క గొప్ప చిరునవ్వుతో వెళ్ళిపోయింది. "నిజమేనా ?" అని ఒకరిమొహం ఒకరు చూసుకున్నారు వాళ్లు.

ఆ మరునాటినించీ 'నీలిచీరె'కి స్వస్తిచెప్పారు. ప్రతి సాయింత్రం అడొడ్లో చేరేవాళ్ళు, నలుగురూ ఆ రంగుల చాపమీద. గౌరిని సాయిం త్రాలు పనిలేదు రావొద్దన్నారు, దీపం వెలిగించడానికికూడా. పాపం, హోటలునించి అతను వొచ్చింతరువాత పక్కవేసి, నీళ్ళకూజా పక్క దగ్గిర పెట్టేప్పుడుకూడా ఆమె చమత్కారపు సంభాషణకి సూర్యారావు నించి పరధ్యానంగా వొచ్చేవి జవాబులు. గౌరిమొహం చిన్నబోయింది. కాని జీవితంలో నడక వరసగా మొహాలు చిన్నపుస్తోనేకద ! మొహాలు

చిన్నపుచ్చుకపోతే, చిన్నపుచ్చుదానికి మొహాలే వుండవు. చిన్నపుచ్చుకునే శక్తి మొహానికే లేకుండా పోతుంది.

సాయింత్రం నాలుగుగంటలకే ఆమెకూడా ఆ డాబాచివర హాజరు. ఒకవేళ ఏ రాత్రైనా, చంద్రోదయం కాకుండా పోదుందేమోనని అనుమానించవచ్చునుగాని. ఆమెముఖ చంద్రోదయాన్ని సందేహించ నక్కర్లేదు. చీకట్లోనో, వెన్నెలలోనో, ముఖాలు కరిగిపొయ్యేవరకూ ఆమె ఆ డాబామీదనించి వాళ్ళదీ. తరవాత ఆమె ఎవరిదో వాళ్ళకీ తెలీనూ తెలీదు, వాళ్ళకి గట్టిగా ఆ సంగతి పట్టనూ పట్టలేదు. ఒక్కొక్కరోజు చీకటైనాకూడా ఆమె అక్కడ వున్నదనిపించేది. ఆమెకి వినపడేట్టు వీళ్ళు గోడ అవతల రోడ్డుమీద పాదచారులకి అర్థంకాకుండా, ఆమెకే అర్థమయ్యేట్టు సాంకేతికంగా మాట్లాడుకునేవాళ్లు. కథలు చెప్పుకునేవాళ్ళు. 'అనగనగా ఓ రాజకుమార్తె. ఆమె అతి సౌందర్యవతి. ఆమె డాబాల మీద విహరించేది. ఆమె కళ్లని వర్ణించడానికి అలివికాదు.

ఆమె కన్నులలో ననంతాంబరపు నీలినీడలు కలవు.

....

అర్థమ్ము కాని

భావగీతమ్ములవి.

ఆమెని చూసినవాళ్ళు ఆమెని ప్రేమించకండా వుండలేరు. ఇట్లా చెప్పుకునేవాళ్ళు.

ఆమె కనపడక పోయినా ఆమె వెళ్ళగానే, ఆమెవొదిలి వెళ్ళిన శూన్యం వాళ్ళకి తెలిసేది.

ఎంకిపంటిపిల్ల లేదోయ్ లేదోయే.

....

కళ్లత్తితేచాలు కనకాభిశేకాలు.

అని పాడేవాళ్ళు. జాషువాకూడా పాడేవాడు. అతని పాటవిని, పాపం, ఆ గేదె పోదామని ఒకటే గుంజుకొనేది.

ఒక్కొక్కప్పుడు ఆమె కదిలేదేకాదు. వీళ్ళే వెళ్ళవలసివచ్చేది. ఆమెని చీకటి పొంటరితనానికి వొదిలి, పాలుతియ్యడానికి గేదెదగ్గిరికి వాళ్ళని దాటివెళ్ళే ఇంటి ఆమె వాతావరణానికి దడిసి. వాళ్ళు అక్కణ్ణించి కదిలితేనేగాని ఆమె పాలుపితకడం ఆపదు. పాపం నోరులేని మూడమీది జాలివల్లనన్నా వాళ్లువాళ్ళ డాబాకన్యకి ద్రోహం చెయ్యవలసిన వాళ్లయ్యారు. చూశారా, మనుషుల అదృష్టాలు జంతువుల ఆ కళ్ళకి ఎంత పెనవేసుకొని వుంటాయో ! అందువల్లనే ఠాగూరుగారు గడ్డిలోని రసమే, తన నాళాల్లో విజృంభిస్తోందన్నారు. మ॥గేదె గరికని తినదా!

మొదట కొన్ని సాయంత్రాలు అట్లా వాళ్ళవంక కాకుండా చూస్తో నుంచోడం, మెరుపుచూపులుచూసి తల తిప్పేసుగోడం. వాళ్లు అక్కడవున్నట్టు చూసి సంతుష్టిచెందిన అంగీకారం. తరవాత చిరునవ్వులు.

ఓ ఉదయానికి విశ్వనాథం ఆమె ఉదంతం తీసుకొచ్చాడు. ఆ ఇంటో. ఓ ప్లీడరు కాపరం, ఈమె అతని మరదలు. ఈమె భర్త లా కాలేజీలో చదువుతున్నాడు. ఈమెనిచూస్తే ఆ యింటికంతా ముద్దు.

పదిరోజులు గడిచింది. ఈ లోపున ఆమె ఒకచిన్న పిల్లని సంపాయించింది. ఆ పిల్లతో నవ్వులు ఆటలు, ఆ పిల్ల నెత్తుకుని, బళ్ళనీ, కాకుల్నీ, వీళ్ళనీ, గేదెనీ, ఆ పిల్లకు చూపడం; పకపక నవ్వడం. ఏమనుకోకండి అన్నట్లు వాళ్ళవంక చూడడం.

వాళ్ళేంచేస్తున్నారా? వెనక శరదాకాశం. ఒక తాటిచెట్టుకొన, వేపచెట్టు చివర్లు, ముందు ఈ కన్య, నవ్వులు, నడుంవిరుపులు, దేహంలోంచి అవ్యక్త ఆహ్వానాలు, ఆశలు, సూచనలు, కంటి అల్లరులు, జుట్టు తళ

తొడ, నడుము వొంపులు, చేతుల మన్నతనప్పరంగులు, జాకెట్టు రహస్యాలు, ఇవన్నీ గమనిస్తో, నాటకం చూస్తున్నట్టు, అస్తమించేసూర్యుడు. ఆమెపైని వచ్చే మెరుపులూ, క్రమంగా ఆమెలో ఛాయలూ, చూస్తో ముగ్ధులై కూచున్నారు. మర్నాడు పొద్దున్న అంతా ఆవేమాటలు.

పది రోజుల తరవాత గావుమ ఓ ఉదయం టీ ముందు వాళ్ళ మనసులు నాలికలద్వారా పనిచెయ్యడం ప్రారంభించాయి.

"ఇంకేనా ఎప్పుడూ ?" అన్నాడు విశ్వనాథం.

"ఏం చాలదా !" అన్నాడు జాషువా.

"ఇంతవరకు బాగుననే అనిపించింది. కాని ఇదంతా దేనికో గాఢమైనదానికి ప్రస్తావనగా కాకండా, దానికదే అంతమని అందమని ఆగడం చాలాకష్టం. అర్థహీనంగా కనపడుతుంది" అన్నాడు సూర్యారావు.

"ఆగితేనే వివేకం" అన్నాడు వెంకటసుబ్బయ్య.

"వుండండి, ఈ సాయంత్రం చూద్దాం," అన్నాడు సూర్యారావు.

సాయంత్రం ఆమె చూస్తుండగా అతను చేతిని పెదవులదగ్గిర పెట్టుకున్నాడు. అతని సాహసానికి భయపడ్డారు మిత్రులు. అంతే కాదు ఈ సుందర దృశ్యంలో యీ అవక తవక ఏమిటన్నట్టు చిరాకుపడ్డారు. ఆమె ఇంక కనపడకపోతే, అతని ధూర్తత్వకారణంగా ! మొత్తానికి ఆమెని ఓ దృశ్యంగా, ఒక దేవతా సుందరరూపంగా మాత్రమే చూడ్డం అలవాటయింది వాళ్ళ మనసులకి.

అతనుచేసిన పనిచూసి ఆమెకూడా చప్పున జంకినట్టయింది. ఓ నిమిషం తరవాత కళ్లు నవ్వాయి. మెల్లిగా ఆమెవేళ్లు నుదుటమీదనించి, కంఠంకిందికి, తరవాత చంపమీదికి, వచ్చే ఆ పెదవులమీదికి పాకాయి. అక్కడే నిలిచాయి. ఎంత గొప్పవంకోసం అతని రక్తంలోంచి అనక్కఅతనికన్ను తిప్పిందో తెలుసుకోలేము. అట్లాంటి అనుభవంకోసం ... ఏటు

ధ్యేయు? ఏదో గొప్ప అందమైన శిలావిగ్రహం, పటం, దేవత, అతని పిలుపుకి ఎదురువలికినట్టయింది. సంతోషం ఆగక విశ్వనాథం సూర్యారావు వీపుమీద పెడీలుమని కొట్టాడు. అదేదో లోకంలో విహరించే ఆ సూర్యారావు అదిరి వెనక్కిచూశాడు. డాబామీద సుందరి నవ్వుతో వెనక్కి విరుచుకుపడ్డది.

ఆ వొక్కఇచ్చి పుచ్చుకోడాలతో వాళ్ళమధ్య గట్లు తెగిపోయినాయి. చాలా గొప్ప స్నేహితులైనారు. ఒక్క మూడురోజుల్లో వాళ్లు నలుగురూ మూతులమీద చేతులు వేసుకోడం, చేతుల్ని రొమ్ముమీద బిగించుకున్నట్టు కావిలించుకోడం, చేతులతో రమ్మనీ, దూకమనీ, పైకి ఎగరమనీ, పిలుచుకోడం పకపకా నవ్వుకోడం చాలా సులభమై పోయింది. దొడ్లోంచి వాళ్ళెవరికీ కనపడరు రోడ్డుమీద ఎవరన్నా వొస్తోవుంటే, ఆమె వెనక్కి వెడుతోవుండాలి కనపడకండా. నాలుగోరోజున ఆమే వాళ్ళకి ముద్దు లివ్వడం ప్రారంభించింది - డాబామీదనించి. ఎంత సాధన చేసినా వాళ్ళమూతులు అర అంగుళంకన్న ముందుకు సాగలేదు. ఆమె ఒక్క ముద్దుకు వాళ్ళనించి నాలుగు ముద్దులు వెళ్ళేవి గాలిలోకి.

ఇంకోరోజున ఆ పిల్లని తీసుకొచ్చి వాళ్ళవంక చూస్తో గట్టిగా కావిలించుకుంది. దీనికి ప్రత్యుత్తరం ఎట్లాగా అని సూర్యారావు ఆలోచిస్తో వుండగానే, విశ్వనాథం అతన్ని గట్టిగా కావిలించుకొని ముద్దుపెట్టుకొన్నాడు, ఆమె నవ్వు ఆపుకోలేక పిల్లతో సహా పిట్టగోడమీద పడ్డది. సూర్యారావు ఎర్రటి మొహంతో బుగ్గ తుడుచుకుంటో బావి దగ్గిరికి పోయినాడు.

ఎందుకంటే, విశ్వనాథాన్ని చూసివుంటే, అర్థమవుతుంది. అతని వొళ్ళు రంగులో, గట్టిలో ఇనుము. ముక్కుకి పోగు. చుట్టా పిగరెట్లు మొదలైనవి అందులో చవకవి, అమితంగా కాల్చిన పెదిమలు, [illegible]

ళ్ళకి చాలామందికి తానిష్టమంటాడు. అతను అబద్ధమాడడు. ఆడవాళ్ళకి విచిత్రమైన ఇష్టాలు. వాళ్లు ఇష్టపడ్డ మొగవాడుతప్ప, తక్కిన మొగవాళ్లు ఏమైనా అర్థంచేసుకోలేని ఇష్టాలు వాళ్లవి. తప్పకండా ఇష్టపడి విశ్వనాథాన్ని తీసుకోనూవొచ్చు, ఆడవాళ్లు ఆ పెదిమలలో ముద్దులు పెట్టించుకోనూవొచ్చు, ఆ ఇనుంలో మెత్తదనం వెతకనూవొచ్చు. సూర్యారావుకేం అభ్యంతరం లేదు. కాని అకస్మికంగా, ఏరసికవంతమైన ప్రయోజనానికైనాసరే, ఆ సమయంలో ఎంత తప్పనిసరి ఐనాసరే, ఆమె ముందు అపజయాన్ని అవమానాన్ని తప్పించుకునేందుకైనా సరే, తనని సాధనం చేసుకుంటానంటే అతను వొప్పుకోడు. తక్కినరోజులన్నీ ఆమె ముందు విశ్వనాథానికి దూరంగానే వర్తించాడు.

కాని వాళ్ల ఉత్సాహానికి పరిమితిలేదు. సూర్యారావు దిండు తెచ్చుకున్నాడు సరసాలాడడానికి. విశ్వనాథం తన మోకాలునే తన ప్రియురాలిగా చేసుకున్నాడు. వెంకటసుబ్బయ్య అంతదూరం రా తలుచుకోలేదు. జాషువా తన కళ్లతోటే తంటాలు పడ్డాడు.

ఓ సాయింత్రం వాళ్ల ప్రియురాలు నాట్యం ప్రారంభించింది. గోడ దగ్గిరికి వొచ్చి "ఈ వియోగ జలధి" పాడింది శబ్దం లేకండా. అప్పుడే సత్యభామ పోలిక తట్టింది సూర్యారావుకి. స్తానం నాటకాల్ని బాగా చూసిందిగావును. విరహం, ప్రియుడు వొచ్చినట్టు తనసంతోషం, లాలన, ముద్దు, ప్రణయకోపం, అనురాగం, కళ్లతో, వొంటితో, చేతుల్తో అద్భుతంగా ప్రదర్శించింది. వాళ్ళపైన వాళ్లని చూసి వాళ్లని తనలోకి తీసుకున్నట్టు అభినయించింది. వాళ్లకి వెర్రెక్కిపోయింది. నిజంగా ఆమెని కలుసుకోగలిగిన క్షణాన - గాలిలో ఇన్ని చూపగల జాణ, రసికురాలు ఆమె తమకి ఏం ఇయ్యలేదు? ఎవడబ్బా యీామెని వాళ్లకి వొదిలి పరీక్షలకి చదివే దౌర్భాగ్యుడు!

అదే మర్నాడు ఉదయం వాళ్ళలో ప్రశ్న. ఎట్లా కలుసుకోడం? కలలోంచి దృశ్యంలోంచి వాస్తవ జీవితంలోకి దిగేప్పటికల్లా-ఎవరు కలుసుకోడం? నలుగురూ? అనే విషపుతలపు అందరి మనసుల్లోకీ వొచ్చింది. నలుగురూనా, కాకపోతే ఎవరు వాళ్ళలో: దమయంతో, ద్రౌపతో తీర్చవలసిందే ఆ సమస్యని! కాని అదృష్టమేమిటంటే వాళ్ళలో ఎవరికీలేదు. ఆ అదృష్టం. ఆ డాబాకీ, దొడ్డికీ మధ్యవున్న పది గజాల దూరంలో, సప్తసముద్రాలూ, మర్యాదలూ, హిమాలయాలూ, భయాలూ, ఆటంకం, దాటరానివి, మీరరానివి.

"మనలో ఆమెకి ఎవరుకావాలి?"

"అసలు కావాలా అని?"

ఆగారు. నిజమే అసలు కావాలా?

"అందరం కావాలేమో?"

ఎందుకంటే వాళ్ళ నలుగురిలో ఆమె ఎన్నడూ ఏ పక్షపాతమూ చూపలేదు.

వెన్నెలవలె, పువ్వులవలె, వెదజల్లుతోంది శృంగారాన్ని. ఎవరు ఏరుకుంటే, అనుభవిస్తే, ఎవరికి కళ్లుంటే, రసికహృదయం, సౌందర్య భావంవుంటే వారికీ ఆ వరాలు. అపును ఆకాశానా, కొమ్మల్లోనూ ఉన్నంత సేపే వెన్నెలకీ, పువ్వులకీ, సర్వసమత్వం. చంద్రుడు భూమికి దిగనీ, పువ్వులు చేతికందనీ, ప్రతివారూ ఎగబడతారు. ప్రత్యేకం తమగదిలో కనీ, ప్రత్యేకం తమ తలలోకనీ, వొళ్ళోకనీ.

ఆ చందమామ దిగదా? దిగకపోతే యీ వెన్నెల అందమే తగ్గుతుంది. ఏనాడో యీ శృంగార జ్యోత్స్న, కళ్ళకేకాక, వృక్షాలకి, తొడలకి, పెదిమలకి, రక్తానికి చల్లదనమిస్తుందనే ఆశే అంతతీపి, అంత వలపు, అంత ఆకర్షణ - అన్ని సాయింత్రాలు వాళ్ళని కట్టేసింది. దిగాలి చందమామ. కాని ఎవరిచేతుల్లోకి? అనేది ప్రశ్న.

"ఎవరికోసం ఆ లాలనలు, ఆ మూర్ఛలు ?"

"ఎవరికోసమూకాదు, తన వినోదార్థం !"

"మనం ?"

"ప్రేక్షకులం."

"అంత అందాన్ని, గొప్పనాట్యాల్ని, ఏ టిక్కెట్టూ కొనకుండా ఇన్ని సాయంత్రాలుచూసి, పైగా ఏడుపు."

"కాని ఎవరికోసం ?"

"రసిక ప్రపంచానికి, మనం ఉత్తచిహ్నాలము, అంతే."

అట్లా నిలిచి తృప్తిపడి ఆగిపొయ్యేవాళ్ళేనేమో. ఇంతలో తెనాలి మంచి సుబ్బారావూ, సాంబం మామయ్యా వొచ్చారు, సూర్యారావు అతిధులుగా.

ఆ సాయంత్రంనించి అగ్గరయ్యారు. విండిన హాలునిచూసిన నర్తకి ఉత్సాహం వొచ్చింది ఆ ప్రియురాలికి. ఒకసారి సాంబం మామయ్య పట్టలేక "భేష్, భేష్" అని అరిచాడు. కాని సాంబం మామయ్య రాకతో, ఆ కల ఇంద్రజాలం విడిపోతున్నట్టనిపించింది వాళ్లకి. కాని సాంబం మామయ్యని ఎట్లా పొమ్మంటారు ? పొమ్మన్నా పోడు మామయ్య. తనకి న్యాయంగా తోస్తేనేతప్ప. రెండురోజులు చూశాడు. ఆ సాయంత్రం చప్పున,

"నాన్‌సెన్సు. ఓదే, సుబ్బారావ్ లేచిరారా" అని సుబ్బారావుని కూడా తీసుకుని వెళ్ళిపోయినాడు. దాంతో వాళ్లమీద బిందెడు చన్నీళ్లు పోసినట్టయింది వాళ్లప్రాణం.

సాయంత్రం వాళ్ళిద్దరూ ఏంమాట్లాడుకున్నారో ఏమో, రాత్రి పడుకున్నతరవాత, చప్పున లేచికూచుని—

"ఏమిటి ఇదంతా ?" అన్నాడు సాంబం మామయ్య. ఏం చెప్తాడు సూర్యారావు.

అతని ముందు తాటాకుబొమ్మలతో ఆడుకునే ఆడపిల్లమల్లే ఐనాడు.

"ఏంరా ? ఏం బాగాలేదా ?" అన్నాడు సుబ్బారావు.

"ఒరే నోరుముయ్యి. వాళ్ళకి మతిపోతే, నీకూ పోయిందిరా ! నలుగురు బుద్ధిగల పెద్దమనుషులు పనిపాటామాని....ఎన్నాళ్లనించి ఈ నాటకం !"

"నెలపైగాట."

చీకట్లో నవ్వుతున్నాడా సుబ్బారావు ?

"అదో ఆడదా ? దానికి సిగ్గూ బుద్ధీ లేవూ ? అది వొళ్ళువిడిచి తైతక్కలాడితే వీళ్లు చొంగలుకారుస్తో ఇక్కడ కూచుని చూడడమా ? ఛీ, నాన్‌సెన్సు."

"ఈ నీతిధోరణిలో ఎప్పణ్ణించి పడ్డావు నువ్వు !" అన్నాడు సుబ్బారావు.

"నీతేమిట్రా ! నీతిసంగతేముంది దీంటో ! వందయేళ్లు అట్లా కూచున్నా నీతికేం భంగంలేదు వీళ్లలో ఎవరికీ. అదే నా అసహ్యం. ఏదోచేస్తే ఏమన్నా చెయ్యాలి లేకపోతే లేచిపోవాలి. నేను చెపుతున్నాను చూడు, ఎన్నియేళ్ళు వీళ్లిక్కడ తపస్సుచెయ్యనీ, ఆ ముండ ఆ దాదా మీదనించి ఒక్క మెట్టుదిగదు. వీళ్లు ఒక్కమెట్టు ఎక్కరు. ఇది అమానుషంరా. అపౌరుషం. అదో ఆడదీ, వీళ్ళోమొగాళ్లూ ! అందులో నలుగురు....ఇంతంత మీసాలుపెరిగి...."

బూతుల్లోకి వెళ్ళాడు మామయ్య. మామయ్య బూతులు మాట్లాడడు, మాట్లాడితే సరైనస్థలంలో సరిగ్గా న్యాయమైన బూతులు వేస్తాడని

నిస్తుంది. అందుకనే అవి బూతుల్లాగ కనిపించవు. అదిగాక మామయ్యకి సెంటిమెంటు అంటే మంట. జీవితమంతా అతని అంకెలు exact గా వుండాలి. చేతులో స్పష్టంగా కనపడాలి.

కాని మన కథకుడి సంగతి తెలుసుగా మీకు ! వుత్తరొమాంటిస్టు. అతనికి ప్రతి స్త్రీ వీపువెనకా రెక్కలు కనపడతాయి. చీకుపెదవుల్లో అమృతం రుచి, జుట్టుచుట్టూ తేజస్సు....

"అది ఔన్నత్యం కావొచ్చు, కవిత్వం కావొచ్చు. కాని జీవితంలో ఏమి కూడనిపని మీ సూర్యారావుకైనా సరే."

"ఏది ?"

"ఆడవాళ్లకి రెక్కలు పెట్టడం."

"ఏం ?"

"ప్రేమించే పురుషుడు స్త్రీకి రెక్కలుపెడితే ఎగరాలని చూస్తుంది. కాని ఎగరలేదు - మొత్తానికి ఈ నాటి ప్రపంచంలో."

"ఎగరనిమ్మంటాడు ఇతను."

"ఎక్కడికో ఎగరదు, అతని బుజాలమీదికే ఎగిరి కూచుంటుంది. ఏనాడో అతను ఆమెని కిందికి పడత్రోయవలసిన అవసరం కలిగితీరుతుంది. ఎందుకంటే స్త్రీని బుజాలమీద మోసే పురుషుడు చాలా అధమ స్థితిలో పడతాడు. ఆ కిందికి తోసిననాడు ఆమె నడుమూ విరగవొచ్చు, ఈ లోపల ఇతని బుజాలు వొంకరపోనూ వొచ్చు. ఆ గూనివా డింకేం చేస్తాడు ?"

ప్రస్తుతం ప్రపంచంలో మొగవాడిది అధికృత.

"అదేగా కూడదని తగాదా మన వీరుడు" అన్నాడు సుబ్బారావు.

"తగాదా చెయ్యపి. కాని అదేదో సిద్ధించినట్టూ, స్త్రీ పురుషుడికంటె అధికురాలైనట్టూ తనని తాను మోసపుచ్చుకుంటే, ఆ స్త్రీ కూడా మోసం

28900
LIBRARY
UNIVERSITY OF HYDERABAD

చేస్తుంది. ఇతని సంగతే కాదు, మరి ఇతని బోధనలు వల్ల, లేక వాళ్లే అదే గొప్ప అనుకుంటారో, చాలామంది యువకులు ప్రయత్నిస్తున్నారు ప్రేయసుల్ని బుజాల కూచోపెట్టుకోవాలని. కాని చాలామంది ఈ నాటి యువకులకి బుజాలే లేవు. అందుకని ప్రేయసులు వాళ్లంతటవాళ్లే కిందికి జారిపోతున్నారు" అని నవ్వాడు సాంబంమామయ్య.

పకపకా నవ్వాడు సుబ్బారావుకూడా. సూర్యారావు పిచ్చిపోకడల వన్నిటినీ మింగగల అపారమైన ప్రేమగల సుబ్బారావు, సూర్యారావు ప్రవర్తననీ, కావ్యాల్నీ, తనకీ, ప్రపంచానికీ, excuse చేసుకోడానికి bluff వల్ల సాధించే సుబ్బారావు.

మళ్ళీ అంటున్నాడు సాంబం మామయ్య.

"ఇతను సరేలే, ఆ ముగ్గురికీ ఏంపుట్టింది ? ఇతనైతే మాత్రం ? మనకికంటె విశేషాలే కనపడవొచ్చు. ఆ విశేషాలన్నిటితోకూడా పక్కలోకి రావాలంటాడా లేదా ? పోరా, నాకు తెలియనట్టు మాట్లాడకు, ఈ కవుల సంగతి. రెక్కలూ, కిరణాలూ, అమృతాలూ ఎన్నిరాసినా, ధ్యానించినా, పర్యవసానం పిర్రలూ, కాళ్ళూ....పొద్దున్నే ఇడ్లీ కాఫీ, ఏంలేదురా, వీళ్ళకి అంతకన్న చాతగాక, ఏంచెయ్యడానికీ బలమూ, మార్గమూలేక, వొదలలేక, నక్కల్లాగు కూచుని, మోరలు జాచి కుయ్ కుయ్ మంటున్నారు. కవిత్వమంతా అంతేకదరా ! తనకి కావలసిన ఆడది దొరికి, తనకీ ఆమెకీ తృప్తి అయ్యేట్టు అందరిమల్లే అనుభవించేవాడు, కధలూ కవిత్వాలూ ఎందుకురాస్తాడురా. వీళ్ళందరూ sexual perverts లేక romantic lunatics ".

"మనవాణ్ణికూడా అట్లా అంటే ఎట్లారా ?" అన్నాడు సుబ్బారావు.

"ఇదుగో ఆ సెంటిమెంటే వొద్దంటా."

అంటున్నాడు సాంబం మామయ్య, మూడూ నాలుగూ ఏడవకుండా అరున్నొకటి అంటే మండిపడే మామయ్య.

"ఆ సెంటిమెంటే వొద్దంటా. కధలూ, కావ్యాలు అట్టిపెట్టు. అదెదో కీర్తికోసమో, డబ్బుకోసమో ఏడుస్తారు. ఈ పనేమిటి చెప్పు, ఒకరోజుకాదు, రెండు రోజులుకాదు, నెలపైగాట."

"మరి ఏంచెయ్యమంటావు?" అన్నాడు సూర్యారావు.

"ఏం చెయ్యాలా? అడుగుతున్నాడు. బిగ్గిరిగా కేకెయ్యి రేపు సాయంత్రం - "ఒసే, ఏమిటే వెధవ వేషం? రాత్రికి వొస్తావా, రావా? రావా. ఇంక కనపడకపో. కిందికిపో. పోవా, డాబామీదికివొచ్చి తంతాను జాగ్రత్త" అను."

"కాని నలుగురు," అని నవ్వాడు సుబ్బారావు.

"ఆరుగురం" అన్నాడు మామయ్య.

"పోనీ సాయంత్రాలు హాయిగా కాలక్షేపం అవుతోంది. అంతకన్న ఏంచెయ్యమ ఈ వూళ్ళో?"

"ట్రిగ్నామెట్రీ నేర్పుతాను రండి."

"ఎందుకు మాకు ట్రిగ్నామెట్రీ?"

"ఎందుకన్నా పనికివొస్తుంది. ఇందెందుకంట? ఇదుగో ఇప్పుడే చెపుతున్నాను. రేపుసాయంత్రం మీరక్కడ చేరారా, అందర్నీ కలిపి తంతాను. దానిమీద నాలుగురాళ్లు విసిరికొడతాను ఇప్పుడే చెపుతున్నా. ఇంక నిద్రపొండి" అని ముసుకు పెట్టుకున్నాడు.

రాత్రంతా దిగులుపడుతున్నాడు సూర్యారావు. పాపం, తాము గుమి కూడి చూడకపోతే ఆమె ఏమవుతుందా? ఆమె హృదయానికి ఎంత గాయమో! తమ ప్రియురాలికి అని.

మర్నాడు సాయంత్రం ఏంజరిగేదో మరి ఆనాడే వెంటనే ఇంటికి రమ్మని పాంబంమామయ్యకి ఉత్తరంవొచ్చింది. సూర్యారావుని చూసి పకపక నవ్వుతో రైలెక్కాడు సుబ్బారావు.

కాని సూర్యారావు మనసులో వొంటోకూడా వృత్తి కామన్‌సెన్సు విషం వొదిలివెళ్ళాడు మామయ్య. ఇంద్రజాలం పటాపంచలయింది. ఆ సాయంత్రం చివరిదాకా కూచోలేకపోయినాడు.

రాత్రికాగానే మిత్రులతో బిజినెస్ మీటింగు పెట్టాడు. సాంబం మామయ్యమాటలు చాలా గుచ్చుకున్నాయి. ఈనాడే ఐతే,

"మామయ్యా, మమ్మల్ని తిట్టిన బూతులు నిజమే. కాని ట్రిగ్నా మెట్రీమాత్రం ఏం ఉపయోగం? మేము చేసేపనిలోనూ అర్థం లేదు. ట్రిగ్నా మెట్రీలోనూ అర్థంలేదు. జీవితంమీద ప్రశ్నలు రేగినకొద్దీ దేహ అవసరాలు తీర్చుకోడంలోతప్ప ఇంక దేంటోనూ అర్థం కనపడదు. కాని తాను చేసేపనిలోతప్ప, తక్కినవాళ్ళు చేసేపనులలో అర్థం కనపడక పోవడం, జ్ఞానవంతుల లక్షణం, ప్రస్తుతపు నాగరికతలో." అనేవాడే.

ఆనాడుమాత్రం హరికేన్ లాంతరు చీకట్లలో సభచేసి, తాము ప్రయోజకులం కావాలనీ, వాళ్ళ నెలరోజుల సౌందర్యానుభవానికీ ఒక అర్థం సాఫల్యం కల్పించి ధన్యులు అవాలనీ, వాళ్ళ ప్రియురాలితో దగ్గిర సంబంధం ఏర్పరుచుకోవాలనీ తీర్మానం చేసుకున్నారు ఏకగ్రీవంగా. జాషువామాత్రం వోటు చెయ్యలేదు. సాధనం ఏమిటా అంటే, అనుశ్యం తంగా, అనుమాయతీ ఐ, వాత్సాయనుడి చేత అభినందింపబడిన, దూతికా అభిసారికత్వం అని వొప్పుకున్నారు. ఈ నలుగురి నలుళ్ళ హంసా వాళ్ళ గౌరి, ఈ నలుగురు దిక్పాలకుల నలుడూ వాళ్ల గౌరి.

వొచ్చిన గొడవ యీ ప్రపంచంలో ఒక్క మనిషికే చాలా పాత్రలు వుండడం. ఒక్కడే ఉద్యోగస్తుడూ, భర్తా, తండ్రీ భక్తుడూ ఐవుంటాడు. దానివల్లనే జీవితంలో ఇన్ని చిక్కులు, విరుద్ధాలు. గౌరి, దూతికేకాదు, నాయకీ, ప్రియురాలు, దాసి, ఇవ్వీను. మనం మనుషులకి పాత్రలు నిర్ణ యిస్తే, కథలోనేగాని, జీవితంలో వాళ్ల ఆ పాత్రలలో నిలవరు. భర్తలు

భార్యలకి పతివ్రతాపాత్రలు నిర్ణయిస్తే వాళ్ళు వేశ్యల పాత్రలని ధరిస్తామంటారు, చెబ్బో, చెప్పకండానో. మంత్రిత్వమిస్తే, నియంతల పాత్రలు ధరిస్తారు, ఇంకొందరు. నౌకరు సామ్యవాదినంటాడు. మరి ఇది కథే కాదు, జీవితం కాబట్టే, ఇంత గొడవ. చలంపాత్రలు చలం నియమించిన స్థానంలో నిలవరు. అందువల్లనే విమర్శకులు మనుషుల మనోభావాలు తెలివు ఈ రచయితకి అంటారు. అప్రతిష్ఠ చలాన్నేగాని, అతని పాత్రలని అంటదు మరి.

నువ్వు ఓ నాటకంలో ఓ పాత్రవై ప్రేక్షకుల్లో కూచుని చూడు అంటారు భగవాన్.

పాంబం మామయ్యా సుబ్బారావూ రాకముందే, ఉమ్మడిగా కాకండా వ్యక్తియంగా చాలా అవస్తపట్టింది సూర్యారావుకి. మరి ఆ సంగతి చెప్పాలి మీకు. చెప్పకపోతే, వేదాంతం కిష్టయ్యగారు కోప్పడతారు. చలం చలానికే అవిశ్వాసి ఐనాడంటారు, ఆలోకంనించి. అతని రాతల్ని గమనిస్తే. మరి కాకినాడలో ఉన్నన్నాళ్ళూ చలం రాతల్ని అంత జాగ్రత్తగా గమనించినవారు, ఇప్పుడు అతని రాతలైనా గమనించనంత అప్రమత్తులైనారంటే నమ్మగలమా? కాని ఇప్పటికన్నా అర్థమైవుంటుందా, ఇతరుల రహస్యాలమీద దృష్టి నిలిపినవాళ్ళ కళ్ళు ఎంత అంధమైపోతాయో!

స్త్రీలో బిడ్డకావాలనే కోర్కెని అంత బలవత్తరంగా పెట్టి, బిడ్డని కనడానికీ, కనకపోవడానికీకూడా, అధికారాంధుడైన పురుషుడి అనుగ్రహంమీద ఆధారపడేట్లు చెయ్యడంలోనే, స్త్రీమీద పెద్దదెబ్బ తీసింది సృష్టి. ఎన్నిమీటింగులు చెయ్యనీ, ఎంత తిరగబడనీ, చలం ఎన్ని పుస్తకాలు వ్రాయనీ, స్త్రీకి ఎన్నటికీ విముక్తిలేదు పురుష అనుగ్రహంనించి.

"స్త్రీ బాధల్ని ఇన్నింటిని పైన వేసుకున్నారు గాని, యీ బిడ్డలు లేకా, బిడ్డలువుండి స్త్రీ పడే బాధల్ని మీరు ఎత్తుకోలేదేం?" అన్నారు ఒకరు. నిజమే. ఆలోచించాడు చలం.

"ఆ విషయమై నిందవేసి తిట్టడానికి నాకెవరూ కనపడక గావును." అన్నారు.

కాని నిందవుంది. లేకపోలేదు. కాని ఆ నింద దూరం, సూక్ష్మం. ఆతని గొడ్డలివేటుకు ఆగదు. గొడ్డలి పెట్లు తప్ప అర్థంకావు.

"మనిషికోమాటా...."

అన్నారు పెద్దలు.

ఏమైతేనేం - సూర్యారావు ఇంటావిడకీ అతనిమీద చాలా కోపంగా వుంది. తనఇంటో, ఒక్క గోడమాత్రం అడ్డంగా నివసిస్తో, రాత్రి పది గంటలసేపు నిర్విచారంగా నిద్రపోవడ మేమిటి ఈ మొగవాడు. తన అవస్త, తనగోల, జీవితంలో అన్నిసుఖాలూ నాశనంచేసిన నిరంతరమైన ఆ శూన్యం, అర్థం కాదా? హృదయమా పాషాణమా? అని తక్కిన ఎనాటమీనికూడా నిందిస్తోంది. నడకల్లో చూపుల్లో. సూర్యారావు చాలా నేరస్తుడికింద తననితాను నిందించుకుంటో, బాధని చూడలేని తన మెత్తదనాన్ని విమర్శించుకుంటో, మూల మూలల నక్కుతున్నాడు - ఇంటో కాదు, వీధుల్లో. గౌరికీ అతనిమీద ఫిర్యాదే! తనమీదనో, ఆ నలుగురి మీదనో, ప్రత్యేకం విశ్వనాధంమీదనో! కాదు. ప్రత్యేకం అతనిమీదనే నని తేలింది చివరికి.

"ఎన్నడూ దాసీపని చెయ్యనిదాన్ని, ఒక కిళ్ళీకొట్టు ఇల్లాలిని. నేను పురాణ వనితలమల్లే ఈ దాస్యానికి ఎందుకు అంగీకరించాను? నా చీరెలు, నాశుభ్రం, నా జుట్టుముడి గమనించారా? నేను ఇల్లువూడ్చే మనిషి మల్లే కనపడుతున్నానా? ఇది వుత్త అజ్ఞాతవాసం. స్త్రీ హృదయేచ్ఛా నియమానికి కట్టుబడి, మీకు చాకిరీకి పూనుకున్నాను. మీ మర్యాద లెవరికి కావాలి? ఎవరికంటే వారికే మర్యాద. చాలా చవక మర్యాద. మర్యాద కడుపు నించకేగా, అసలు భర్తదగ్గిర్నించి బైటపడ్డది! ఈ దాస్యం ఉన్నత

జీవితానికి సాధనమే కాకపోతే, నేనూ వొప్పుకోను, పూర్వ పతివ్రతలూ వొప్పుకో" రంటోంది.

ఆకలి తీర్చడానికి కథలు రాస్తారుగాని అభ్యుదయులు, యీ బాధ తీర్చే కథలు రాయరు. చలం శృంగారం రాస్తాడు ఎవరికి కావాలంటారు. చాలా న్యాయం అనడం. ఎందుకంటే వాళ్ళు వూనుకున్నంతవరకు యీ బాధ ఒక సమస్యేకాదు. రాయడ మెందుకు. ఇంతమాత్రందానికి? బియ్య మంటే పంచడానికి లేవుగాని, బియ్యంతిన్న శక్తి పంచడానికేగా! అంటారు. చాలా అర్ధంవుంది ఆ మాటల్లో.

న్యాయంగా సూర్యారావు సానుభూతి అంతా ఆ ఇంటి ఆవిడమీద వుండవలసింది. ఎందుకంటే ఆవిడ అవసరం స్త్రీ అవసరం, తప్పించుకోలేని కఠినమైన అవసరం. గౌరిది యిష్టమైనా అవసరం - అది luxury అవసరం. కాని సూర్యారావు రక్తంలో అతను ఎరిస్టోక్రాట్ కావడంచేత, అతనికి Luxuryలమీదే ఎక్కువ సానుభూతి. అన్యాయమే. కాని ఎంత మనం ప్రిన్సిపిల్సు ప్రకారం వాదించినా, బోధించినా, మన సానుభూతినీ, ఇష్టాన్నీ, ప్రవర్తననీ రక్తమే పరిపాలిస్తుంది. పైగా గౌరి అందమైనది. అందం సానుభూతికోసం వెతకనక్కర్లేదు. అందం పక్షాన పని చెయ్యడానికి మానవుల హృదయాల్లో కారణాలు సిద్ధంగా ఏర్పడి వుంటాయి. ఎన్ని భేదాలు తీసుకున్నా శారీరక మానసిక బలాలూ అందాలూ అనే భేదం ఎన్నడూ తప్పదు ప్రపంచంలో. ప్రజలందరూ సమానులే-అందం, బలం వున్నవాళ్ళు తప్ప తక్కినవాళ్ళు. బలాన్నింకైనా ప్రభుత్వాలు రక్షించగలవుగాని, అందంనించి మనుషుల్ని ఏ చట్టాలూ రక్షించలేవు, విప్లవోద్రేకంలో మనుషులు ఎంత పశువులుగా మారినాసరే.

గౌరికీ సూర్యారావుకీ మధ్య చాలా అభ్యంతరాలున్నాయి అతని మనసులో-ఒక్క జాతికుక్కలకీ, ఇంకోజాతి కుక్కలకీ వుండే అభ్యంత

[illegible] హరిజనులతో భోజనం చెయ్యవచ్చుగాని, స్నానం చెయ్యడం కష్టం అంటాడు అందుకని. గౌరి కట్టూ, ఒళ్లూ, వాకిళ్లూ, చాలా శుభ్రం. నోరు తెరిచిందాకా అతన్ని అద్భుతవశచేసిన అతని మిత్రురాళ్ళకన్నా చాలా శుభ్రం. కాని ఎంత శుభ్రం చేసుకున్నా కొందరు శుభ్రం కాలేరు. అట్లాగే కొందరు, ఎంత జాగ్రత్తగావున్నా మురికి కాలేరు. ఆ భేదం పుటకలోనే వుంటుంది-మనసులో శరీరంలో కూడా. లోకంలో ఎవ్వరూ పోని భేదాలలో ఇది వొకటి.

కాని గౌరి సహనం, దయగల పేషన్స్, అతనిమీద వాంఛకి సంబంధంలేని దయా, ఇవన్నీ అతని అభ్యంతరాల్ని మింగును-ఆ [illegible]మీద వెన్నెల ఉదయించకపోతే, నాటకాంతమీద అతని కంత అసక్తి లేకపోతే. అంత కాలమూ అతన్ని ఏమనుకుందో గౌరి. తెలివి లేదనా, పుస్తకంలో స్త్రీలు అతని కళ్ళకి అడ్డు తగులుతున్నారనా. ఇంకేమని అనుకుందో-ఎందుకంటే, దయగలవాడు, రసికుడూ, తనని అన్నివిధాలా ఇష్టపడేవాడు. తను కనపడకపోతే వెతుక్కునేవాడు, యజమాని, తనని ఏంచేసినా ఇష్టంగా చూసేమనిషి, ఇదేమిటి? అనుకోడం. ఏమీ తెల్సుకోడు. చివరికి మూర్ఖుడని-మాపుల కందని జడత్వాన్ని సంభాషణతో హైరానా మేల్కొలపాలని యత్నించింది.

గౌరి వాంఛని స్వీకరించకపోవడానికి సూర్యారావులోని భీరుత్వాన్ని, స్వార్థత్వంకావు కారణాలు-అతనిలోని దయ. అతను ఆలోచించకుండానే అతనికి తెలుసు గౌరిని స్వీకరించడమంటే, ఆమెని అంతా. ఆమె నవ్వులతో, కోర్కెలతో, అందంతో. ఇష్టంతోపాటు, ఆమెలోని తక్కువ తనాన్ని, ఆమె పాత చరిత్ర పర్యవసానాల్ని, గతం ఆమెలో వొదిలిన [illegible] పీడల్ని, ఆమెలోని తేలికతనాన్ని కూడా, [illegible]. అందుకంటే అతని చాతకాదు. స్త్రీలో ఓ మూల ఓ [illegible] మాత్రమే అనుభవించి దులిపేసుకోడం. ఇట్లాగే మనలోని [illegible]

[illegible] గొప్ప కోరికేమీ కోరస్తాయి. ఇతరాన్ని కోరుస్తాయి. అందు [illegible] [illegible], అర్థులా, 'రాఘు' ప్రపంచానికి అర్థంకావో అని [illegible].

[illegible] స్త్రీ పురుషుడికి. అతను కోరేది భక్తిలో అంతర్ముఖత్వం. [illegible]. ఆమె మాంసం, రక్తం, కోర్కెలప్పుడు. అవాదిగా [illegible] వస్త్ర. దుమ్ము, రాళ్ళు, [illegible] పరిణామం చెందిన ప్రాణి అని మరుస్తాడు. తనపైన ప్రసరించే కిరణాన్ని మాత్రం దాని వెనుకనున్న [illegible] కంపుకొట్టి [illegible] గమనించడు, మొదటి రొమాన్సు రోజుల్లో.

కన్య, యువతి చాలువంటి స్త్రీ తన దేహాకారాన్నంతా [illegible] మోపుతుంది. తన ఆశలతో, బరువులతో, కోర్కెలతో, చీరెల, నగల, [illegible], మామూలు మట్టి ఆశలతో తనని [illegible]తుంది. ఒక్క గంటసేపు ఆమె తనకి చాలువంటి [illegible] [illegible]ంటుంది. అదే పురుషుడికి కోపం.

గౌరి (శుభాంకాదు) లేనిస్త్రీ కథని [illegible] స్త్రీ తనమీద తీసుకునే [illegible] పురుషుడు సహించలేడు.

పైగా ఇప్పుడు సభవారు, గౌరిని దూతికగా ఉద్యోగించమని భారం అతనిమీద వేశారు. గౌరి రహస్యాన్ని సభలో పెట్టడం అతని కిష్టంలేదు. విశ్వాసఘాతంతో విడిగా చెప్పుకున్నారు. కాని విశ్వాసఘాతం [illegible] [illegible] అతని పైని?

“త్యాగమంటేంది దూతికలు యెట్టా బతిస్తారు?” అన్నాడు. [illegible] [illegible], త్యాగ[illegible] ముందు [illegible] అంగీకరించలేదు.

“[illegible]! [illegible] గౌరి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]” అన్నారు. [illegible]

ఏమిటి యిది ? మేము 'గ్రాంటెడ్'గా చూస్తున్న విషయంలో మమ్మల్ని దిబ్బాపొయ్యటు చెయ్యడమేగాక, మిత్రులమైన మాకు తల వొంపులు తీసుకొస్తున్నావు ! తన ప్రియురాలి ఆకర్షణని యింత చులకనగా చూస్తున్నావని ఆ కిళ్ళీకొట్టు అతనికి తెలిస్తే చాలా ఘోరాలు జరుగుతాయి జాగ్రత్త" అన్నాడు పైగా.

"అతనికి ఆమెమీద చాలా ప్రేమ. ఆమె హృదయానికి ఏమాత్రం గాయమైనా సహించడు. అతనేమిటి నేనే సహించను" అన్నాడు ఇంకా.

"పోనీ నువ్వు తీర్చరాదా ?" అన్నాడు సూర్యారావు.

"ఇదివరకే చూశాను. కాని అక్కర్లేదంది" అన్నాడు.

"కారణం ?"

"ఇంతా అల్లా కామవి అడుగుతారేం ?" అన్నాడు.

"అన్నదా ?" అన్నాడు భయంగా, సూర్యారావు.

"అన్నట్టే. అంటుందా ఏమిటి ? ఏమిటో చదువుకున్నావు. తనని ఆర్థించే పురుషుడితో చెప్పదన్నా ఆ మాట అంటుందా బుద్ధి వున్న స్త్రీ ?"

"మరి యెట్లా తెలిసింది ?"

"ఇంక మీతో మాట్లాడి ప్రయోజనంలేదు." అని లేచిపోయినాడు గొప్ప మిత్రుడు విశ్వనాథం. కనక గౌరి దూతాత్యాన్ని నిర్వహించేయత్నం సూర్యారావుకి చాలా కష్టదాయకమయింది. రెండురోజులు ఆలోచించాడు; ఇంక తప్పదని తన మిత్రుల్ని ఆనాడు టీకి రావొద్దన్నాడు.

"ఏరీ వాళ్ళు ?" అంది స్టౌ వెలిగిస్తో గౌరి.

స్టౌ వెలిగించడం నేర్చుకోమన్నారు గౌరిని. "ఆశ్చర్యం ఈనాడు [illegible] ఎందుకండీ !" అంది.

"కాదు స్టౌ వెలిగించటం నేర్చుకునివుంటే యెందుకన్నా మంచిది" అన్నారు. సాంబం మామయ్య ట్రిగ్నామెట్రీ జ్ఞాపకం వొచ్చింది.

"దానికేంపలెండి? ఆ పనికూడా నామీద పారెయ్యడానికి" అన్నది.

తల వొంచుకున్నాడు. ఈ విద్య అంతా ఏమిటి? జ్ఞానంమీద ఈ గౌరవం బోధించడం యెందుకు? ప్రయోజనవిద్య, బలవంతపు సర్వసాధారణ విద్యాదానం. వీటి అర్థం ఏమిటి. ముందు నేర్చుకోమని. జ్ఞానం జ్ఞానంకోసమని మోసగించి? బాధ్యతల్ని వదెయ్యడానికేగా తన్ని చదివించేదీ, తరవాత 'చదువుకున్నవాడివి యింతేరా నువ్వు!' అని దొంగ ఆశ్చర్యంపడేదీ. చదువుకున్నవాడివి, మేము నాగరికత పేరుతో కల్పించిన యీ అర్థంలేని నడుం విరిగే చాకిరీ. డబ్బుపేర. సాంసారం పేర, నాగరికతపేర. మర్యాదపేర, మానవోద్ధరణపేర, పరోపకారంపేర, యీ గాడిద చాకిరీ, చాలా గొప్పగా, డంబంగా చేసి, నడుం విరుచుకుని, నాగరిక ప్రపంచంలో, ఒక పురుగువై పోరా. అనేకద!

స్టౌ వెలిగిస్తున్న గౌరితో మళ్ళీ ఈవాడు,

"నేనే రావొద్దన్నాను. మీతో మాట్లాడాలని" అన్నాడు.

స్పిరిట్ స్టౌనిండా వొలకపోసింది.

"గౌరీ, స్పిరిట్ పోసేదాకా. మీతో ఓ అవసరం వొచ్చింది"

"ఈనాడా?"

"అవును. నువ్వే రాయబారం నడిపెపెట్టాలి"

"ఎదురింటి ఆమెతోనేనా?"

"యెట్లా తెలిసింది మీకు?"

అమ్మా! అతనిపని సులభమయ్యింది. ఆ స్వంత సంతోషంలో గౌరి ఏమాలోచిస్తోందనేది అతనికి పట్టలేదు.

పట్టించుకుంటే పెనుభూతం కానిసంగతి లేదు ప్రపంచంలో. ముఖ్యం స్త్రీ హృదయం.

యెంత పట్టించుకోకపోయినా, కాలం లెక్కచెయ్యకుండా, మౌనంగా బతకగలది ఆ స్త్రీ హృదయం వొక్కటే.

అందుకనే అంతచౌక బజారులో.

అందుకనే అంత విలువ స్వర్గంలో.

అదే అసలైన నరకం. తన అనుమానాలకి ఇతరుల ఔదార్యం. తన క్రూరత్వానికి యితరుల జాలి, తన సంకుచితత్వానికి యితరుల విశాలత్వం, ఇవే నిజమైన నరకం. తెలిసీ, తెలియకా, తెలుసుకోకా, యెప్పుడూ ఈ నరకంలో బతుకుతున్నాడు మానవుడు. ఈ లోపలి నరకంతో పోలిస్తే బైట కష్టాలు ఒక భారం కాదు మనిషికి. తాను నిర్లక్ష్యం చేసినపిల్ల చిరునవ్వు. తాను తన్నిన పిల్లవాడిప్రేమ. తాను వొదిలిన కుక్కవిశ్వాసం. తాను తిట్టిన యీశ్వరుడి ఓర్పు - ఇవే మానవుల సహజమైన ఆనందాన్ని, విషంచేసి, ముఖాల్ని యింత విషాదంగా చేసేవి. ఇట్లాంటి నిరంతరమైన అపజయాలవల్లనే, స్త్రీ మీద అంత కసి పురుషుడికి.

"గౌరీ యెంత గొప్పదానివి?" అని కావిలించుకున్నాడు.

ఆమె నెమ్మదిగా వొదిలించుకుంది.

సూర్యారావు నిన్ను గౌరవిస్తున్నాననే అనుకున్నాడు-కాని నీకు తెలుసు, అతను నిన్నవమానిస్తున్నాడని, ఆ కావిలింతతో. అతని జ్ఞానం రసికత్వం, దృష్టి, వీటిమీద అతనికెంత గర్వం.

అతను నిన్ను "గొప్పదానివి" అనడం నీకోలెఖ్ఖ గౌరీ. నిజమైన గొప్పతనంలేక, గొప్పపనులు చేసే, మాట్లాడే, నటించేవాళ్ళకి తమలోలేని గొప్పతనం తమలో వుందనుకునే వాళ్ళకి. యెందర్నో,

[illegible]ని గొప్పవాళ్ళనడం గొప్ప. మీకేం గొప్ప! గొప్ప అనే మాటకి అర్థం తెలిని, గొప్పని మీ కెన్నడూ నువ్వు ఆరోపించుకోని, మీకేంగొప్ప!

అయినా సూర్యారావునించి మీకు గొప్పా కావలసింది?

"సరేలెండి" అంది.

ఆ "సరేలెండి" అన్నమాటతో మెళుకువయింది, అతని మీద [illegible]వం.

పురుష హృదయం, ఇంత కార్యసాధనలో, కీర్తిలో, ఎగపాకదాలలో, గర్వాలలో, ధనార్జనలో, ప్రమత్తతపొంది, దట్టమైన పొరలు కప్పుకోకపోతే, రోజు కెన్నిసార్లు సిగ్గుతో తల వంచవలసినగతి పడుతుందో. స్త్రీ పాదాలముందు. స్త్రీ చూపుని భరించలేక, ఉద్యోగాలలో, చీట్లపేకల్లో, క్లబ్బుల్లో, వార్తాపత్రికల వెనక, ధీరంగా దాక్కుంటాడు పురుషుడు.

ఆ సాయంత్రం డాబారంగంమీద వాళ్ళ సత్యభామకి వాళ్ళ గౌరి కృష్ణుడయ్యింది. అనేకమంది కృష్ణులకన్న బాగా నటించింది.

మర్నాడు పొద్దున్న గౌరి చుట్టూ మూగారు కబుర్లకోసం. కాని గౌరి ఏమీ చెప్పలేదు. "ఏముంది చెప్పడానికి" అంటుంది, ఈ నలుగురు దిక్పాలకులతో ఆ నలుడు.

"మా సంగతి ఏమన్నా మాట్లాడావా?"

"ఈనాడా?"

"మొదటినుంచీ మీకు తెలుసా గౌరీ!"

"కాక... నే నేం గుడ్డిదాన్నా!"

"పోనీలే, ఆమె ఏమంది?"

"కొత్తగా ఏముంది ఆమెకి అనడానికి?"

"కొత్తగా అంటే? ఇదివరకే మాట్లాడిందా మా సంగతి? మా సంగతి నీతో యెందుకు మాట్లాడుతుంది?"

"నాతో రోహిణి మాట్లాడనిసంగతి ఏదీలేదు."

అమ్మ దొంగా! చెప్పు. మొదటినుంచీ ఏమందో?"

"ఏంలేదు. నవ్వుతోంది."

"ఎందుకు?"

"మిమ్మల్ని చూసి"

"ఎందుకు మమ్మల్నిచూసి నవ్వడం"

"ఒకర్ని చూసి నవ్వకపోవచ్చు. నలుగుర్నిచూసి నవ్వరా!"

గ్రీక్ దేవతలపై పడ్డ ఆపిల్‌పండు కూడా అంత తీవ్రమైన తగాదాలకు కారణం కాలేదు, ఆనాడు గౌరి వాళ్ళమధ్య పడవేసిన ఆ జవాబుకన్న. అవును నలుగురూ! ఏమిటి? నవ్వకేం చేస్తుంది? అనిపించింది ప్రతివారికీ.

"సరేలే. మాలో ఏరుకోమను? తన కిష్టమైనవారిని" అన్నాడు ఉదారంగా, సూర్యారావు.

"ఎందుకు ఏరుకోడం?"

"మరి ఎట్లా-? నవ్వుతోందంటివి? ఆమె మమ్మల్ని కలుసుకోవా మరి?"

"ఎందుకు కలుసుకుంటుంది?"

"మరి నిన్ను దీంటోకి పిలిచింది ఎందుకుమరి? నువ్వు మాకు చేసే సహాయమేమిటి? ఆ సంగతి అడగలేదా నువ్వు?"

"అడుగుతాలెండి! ఎవర్ని కలుసుకోడం? నలుగురినీనా?"

విరగబడి నవ్వింది.

"ఆ సంగతి ఘూద్దాంటే. అసలు కలుసుకుంటుందా?"

"ఎట్లా కలుసుకుంటుంది ?"

"ఏమి ?"

"మీరే కలుసుకోరాదూ ?"

"ఎట్లా ?"

"మగవారు మీకే ఎట్లా అయితే, ఆడది ఆమెకే ఎట్లా ?"

"రమ్మను ఓ రాత్రి" అన్నాడు విశ్వనాథం ధైర్యంచేసి.

"చాలా కష్టం. చూస్తారు. చూస్తే యింకేమన్నావుందా ?"

"మరి యింకెందుకు రాయబారం ?"

"ఎందుకో నా కేం తెలుసూ."

"పోనీ, అది చెప్పు. ఆమెకి మమ్మల్ని కలుసుకోడం యిష్టమేనా ?"

"ఎవర్ని కలుసుకోడం యిష్టమేనా ?"

మళ్ళీ మొదటికి వచ్చారు. ఆ ప్రశ్నకి వాళ్ళలో యెవరితోనూ సమాధానం లేదు. ఏదో మామూలు అలవాట్లవల్లా, సాంబం మామయ్య పోసిపోయిన కామవ్ పెన్ను విషంవల్లనేగాని, వాళ్ళెవరికీ గట్టిగా తప్ప కండా రాత్రి ఆమెని కలుసుకోవాలని కూడా లేదేమో ! గౌరి రాయబారం మళ్ళీ ఆ సమస్యని పైకి తెచ్చింది వాళ్ళ మనసుల్లో. కాని దేశాల పూర్వ పురాణాలలోకన్న యీనాటి మనుషులు చాలా బుద్ధిగలవాళ్ళు. అదే నిదర్శనం మానవజాతి నైతికంగా అభివృద్ధి పొందుతుందనడానికి. హిందూ పురాణకథలు వింటే, ఆ మహాత్మ్యాలూ, మహిమలూ మానవులకి చేతకావచ్చును కాని, ఇంద్రుడికన్న, అతనిచుట్టూ వుండే మునులకన్న, శ్రీ మహావిష్ణువుకన్న, చాలా తక్కువమానవుడు కూడా యీనాడు ఉదారంగా ప్రవర్తిస్తాడు. వాళ్ళ యీర్ష్యలూ, వ్యభిచారాలూ, పంతాలూ, కోపాలూ చాలాదూరం యీనాటి నాగరిక ప్రపంచం దాటించి.

వీళ్లు యీనాటి నాగరిక యువకులు గనక అప్రయత్నంగా విశ్వ సంఘభావాన్ని నిలుపుతున్నారు.

మర్నాటినించి గౌరిచేత పూలు పంపాడు ప్రతి సాయంత్రం. చీకటిపడ్డ తరవాత, వెళ్ళేప్పుడు ఆ పూలు తలలోంచి తీసి వాళ్ళ దొడ్లోకి విసిరివేసి వెళ్ళిపోయేది రోహిణి. మూడో రోజునుంచి ఆమెకి ఉత్తరాలు ప్రారంభించారు.

నలుగురూ విడివిడిగా ఉత్తరాలు రాద్దామన్నాడు సూర్యారావు. వాళ్ళు ముగ్గురూ వాతకాదన్నారు. ఘోషువా తనసలు పరస్త్రీల నెరగన న్నాడు. వెంకటసుబ్బయ్య ఉత్తరాలు చదువుకోగల స్త్రీలు తనకు తటస్థ పడలేదన్నాడు. విశ్వనాథం తన ప్రేమలేఖలన్నీ 'రాత్రికి నన్ను యీ చోట యింతవేళకు కలుసుకో'' అన్న ఒక వాక్యమే నన్నాడు.

కవి కనక సూర్యారావుమీదనేపడ్డది ఆ భారం.

ప్రతిరోజూ కట్టలు కట్టలు ఉత్తరాలు, రాసి పంపేవాడు సూర్యా రావు, అందరిపేరా. కవిత్వం, విరహం, స్తోత్రాలూ. స్వస్తుతులు, ఔదా ర్యం. స్త్రీలయెడల, ముఖ్యం ఆమె యెడల భక్తీ, ఇవన్నీ ప్రకటిస్తో. ఇళ్ళో పాఠాలు చెప్పడం మాని ఉత్తరాలల్లుతున్నాడు. పూర్తికాగానే, అప్పుడప్పుడు మధ్య నగంలోనే, ఉత్తరం అతను చదివి వినిపిస్తోవుంటే, క్లాసులకి వెళ్ళడం మరిచేవారు మిత్రులు. తనమీద కుట్ర చేస్తున్నారని భయపడుతున్నాడు హెడ్మాస్టరు, వాళ్ళ మూలలచేరడం చూసి, గవర్న మెంటు నౌకర్లు, సులభంగా దేశద్రోహులయ్యే ఆ రోజుల్లో.

జవాబులు ఆమెదగ్గిర్నించి రానూలేదు. రాలేదని చింతాలేదు. కొన్ని రోజుల తరవాత జవాబులు వస్తాయని యెదురు చూడనూలేదు వాళ్ళు ఉత్తరాలు చూసి యేమంది అని అడిగేవాళ్లు దూతికని.

"ఏడుస్తుంది."

"ఏడవటమెందుకు ?"

"అయ్యో ! ఏడుస్తారదా ?"

"మహా జాలంగా ఏడుస్తోందా ?"

"వొద్దను. పాపం. ఊరడించవొద్దను."

"ఉత్తరాన్ని రొమ్ముకద్దుకుని ఒకటే యేడుస్తుంది."

"ఎందుకు ?"

"ఏమంటుంది ?"

"ఏం రాశాడో యితను అట్లా యేడిపించేందుకు ?"

"ఏం చదివి ఏడుస్తుంది !"

"అయ్యో ! యెంత ప్రేమ ! నేనెంత కావాలి ! ఏం చెయ్యను ! ఎట్లా నా ప్రేమని తెలియచెయ్యను ! అని యేడుస్తుంది."

"ఏం ! ఏడవకపోతే.... రాదూ !" అనబోయి నోరు మూసుకున్నారు. ఎవరి దగ్గిరికి ? అది, గౌరి మొదటికి వొస్తుందని.

ఆ వాటినించి ఉత్తరాలు ఆమె రావాలనీ తప్పకుండా రావాలనీ, రాకపోతే తాము బతకమనీ గట్టిగా రాస్తున్నారు. ప్రతిరోజూ గౌరి అదే చెప్తుంది యేడుస్తోందని.

"పోనీలే. అంత యేడిపిస్తున్నాంగావును రాయంలే" అన్నారు, తలనొప్పి వొచ్చి ఓ రోజు రాయలేక, సూర్యారావు."

సాయంత్రానికి గౌరి,

"ఉత్తరం రాయలేదని, మీకు కోపం వొచ్చిందని ఒకటే యేడుస్తోంది" అంది.

ఆ సాయంత్రం [illegible] ప్రత్యక్షమయింది రోహిణి. వాళ్ళకి కోపం లేదని ప్రమాణాలు చేశారు, నవ్వారువారు. దొడ్లోంచే కావలించుకుని. కన్నీళ్ళు తుడిచి లాలించారు, వాళ్ళ ప్రియురాల్ని.

మర్నాడు మధ్యాహ్నం గౌరి,

"ఉత్తరం వొచ్చింది. రోహిణి భర్తగారు నాలుగు రోజుల్లో వొస్తున్నారట. ఏడుస్తోంది" అంది.

"ఎందుకు యేడవడం ?"

"మొగుడంటే యిష్టంలేదా ?"

"ఎట్లా వొస్తున్నాడు యిప్పుడు."

"వొస్తే ?"

"శలవలుట" అంది గౌరి.

"ఇప్పుడేం శలవలు ?"

"దసరా యింకా చాలా రోజులుంది."

"అంతా వుత్తది. మమ్మల్ని దడిపించడానికి."

"రానీలే. వొస్తేనేం ?"

"అవేవో దసరాముందే ఇస్తారుట శలవలు వాళ్ళకి" అంది.

"మరి దాబామీదికి రాదా ?"

"ఉత్తరాలు రాయడానికి వీల్లేదా ?"

"ఎన్నాళ్లుంటాడు ?"

"వాళ్ళ వూరు పోడా ?"

"పాపం, ఆ ముసలి తలిదండ్రుల్ని చూడడా ?"

"బావుంటాడా ?"

"ఎప్పుడూ అతనిదగ్గిరే కూచుంటుందా ?"

"పోనీ, ఆయన్ని టీకి పిలుస్తాం. వొస్తాడా ?"

మొత్తానికి చాలా నిరుత్సాహంలో పడ్డారు. సాయంత్రం వాళ్ళ ప్రియురాలి మొహంలోనూ, చాలా నిరుత్సాహం. ఏది బాగోలేదు ఆ సాయంత్రం.

* * *

ఆనాడు భాద్రపద పౌర్ణమి. సూర్యారావు తలుపు తెరుచుకుని వెన్నెల్లో చూస్తో పడుకున్నాడు. దిగులుగా, రోహిణిమీది విరహంవల్ల. ఎప్పటికీరాదు ఆమె, ఆమెని కావిలించుకునే భాగ్యం ఎప్పుడూ కలగదు.

బైట ఎవరో పాడుతున్నారు, సన్నగా, నాజూకుగా.

"నీముద్దు మొగమూ, కురులుచూసీ, కోరినానురా" అని.

ఆమె ఇప్పుడు ఇక్కడ తనపక్కమీద వుండకూడదా? వాళ్లవాళ్ల వివర్ధింటికవ్వా భోజనానికి వెళ్ళకూడదా? కాని ఈమెని ఎందుకు వొదులు తారు ఇంట్లో? ఆడవాళ్ళకి కలిగే అభ్యంతరాలు రాకూడదా? అట్లా అయితే, ఆమె ఎందుకు వొస్తుంది? బ్రాహ్మల ఆచారం. అందులో వైష్ణవులులాగున్నారు. పోనీ, దూరంగా కూచోడానికైనా రాకూడదా? ఎట్లా వొస్తుంది? తన ఇంటిని వొదలాలి. రోడ్డుమీద పెద్దవెన్నెల. ఆడు కుంటున్న పిల్లలు. తన దొడ్డితలుపులోపల గొళ్ళెం. గొళ్ళెం వేసి వున్నదో లేదో అనే మిషతో తిరిగే ఇంటి ఆమె. ఎట్లావొస్తుంది రాదు.

"సరసాకు రమ్మని పిలిచితె పలుకవేమిరా!" అంటున్నాడు; స్త్రీ కంఠంలాగుంది అతనిది.

ఆ పలుకని శూద్రు దేవదబ్బా:

పూర్వపు పాటలన్నీ ఇంతే. జావళీలు క్షేత్రయపదాలు. స్త్రీలు ఒకచో పురుషులకోసం విరహాలు. ఈ నాడు ఏ స్త్రీ ఏ పురుషుడికోసమూ ఏతహోవడ్డట్టు కనిపించదు. ముద్దుమొగమూ, కురులూ, చూపి మోహిం చింది. ఈనాడు ఉద్యోగమూ, కారూ, చూసి మోహిస్తారు స్త్రీలు. ముద్దు మోహంచూసి మోహించామనడం చాలా నీచం. అసలు మోహించామని ఒప్పుకోరు. మోహిస్తే, చాలా సిగ్గుపడి, ఎదో మాగతి! అని విచారపడతారు.

పన్నీరుబుడ్లూ, గంధం-తయారుగా పెట్టుకుని ఎప్పుడు ప్రియుడు వస్తాడా అని స్త్రీ ఎదురుచూసేకాలం వుండేది. ఈ నాడు పుస్తకాలు చదువుతోవుంటారు, వెన్నెలరాత్రులు.

"రాడాయెనే."

"ఏ మాయలాడి బోధనలాచే"

"ఇంతిరో వాని మనసెంత చిన్నబోయెనో."

"ఎపుడు వొత్తువోయని, తలవాకిలి ఇల్లుగ."

ఇట్లా అయ్యే స్త్రీలకాలం - ఎంత అదృష్టమో ఆకాలంలో ఆకర్షకమైన యువకుడై పుట్టడం. స్త్రీలకీ, పురుషులకీ శృంగారపు విలవలు పోయినాయి - ఒక్క నండూరి సుబ్బారావుగారిలో తప్ప.

అనుకుంటో కలలుకంటున్నాడు ఆ మధురమైన రాత్రి. ఇట్లాంటి వెన్నెలరాత్రులే స్త్రీలు విరహపడేవారు. చంద్రుడిలో మచ్చలు విరహిణుల చూపులుకాల్చిన మచ్చలన్నాడు మహాకవి. ఈనాడు సినీమాపాటలలోనే గాని, వసంతంగాని, కోవెలలుగాని, మలయమారుతంగాని, వెన్నెలగాని ఏ హృదయాల్ని చలింపచెయ్యవు. అదుగో వెన్నెట్లో అట్లా తూముల మీద కూచుని కబుర్లాడతారు యువకులు. కొందరు పుస్తకాలు వల్లిస్తారు. స్త్రీలూ గుమ్మాలలో కూచుని కూరల్ని, పిల్లల్ని వర్ణించుకుంటారు. ఛీ. ఏంకాలం! శృంగారం మరుపురావడంవల్లనే ఇన్ని ద్వేషాలూ, యుద్ధాలూ ప్రపంచంలో.

ఆమె తనకు దక్కితేనా? ఇట్లా వుత్తకబుర్లు కాదు. ఆమెని గట్టిగా కదిలించాలి. తనతో వొచ్చెయ్యమనాలి. లేవతీసుకుపోవాలి.

"నన్నొడిసి పెట్టెళ్లినాడే, నావాడు."

అని శ్రీరామమూర్తి రికార్డు వరసలో పాడుతున్నారు. వస్తున్నారు. చప్పున గుమ్మంలోకి వెళ్ళిచూశాడు. డాబామైన మంచుని

పోతుతోంది రోహిణి. అతన్ని చూస్తుంటేనే సిగ్గుగా, నవ్వుతో కొంచెం వెనక్కి వెళ్ళింది. మెట్లమీద కూలబడ్డారు అతను.

ఆమె చాలా ఉల్లిపర చీరెకట్టుకుంది. తూర్పునించి ఆమెమీద ఎదురుగా పడుతున్నాడు చంద్రుడు. చీరెఅంచు మెరుస్తోంది ఆమె పమిట మీద. రొమ్ముమీద మెరుస్తోంది ఏదో హారం. జాకెట్టులేదు, రవికలేదు. ఆసంగతి చాలా స్పష్టంగా కనపడుతోంది ఆ వెన్నెల తెల్ల వెలుగులో. ఆమె కదలడం, తిరగడంలో, చప్పుడుతేకుండా నవ్వడంలో, ఆ పైట ఎప్పుడు తొలిగిపోతుందో అని భయమేసింది అతనికి. ఏమిటీ దివ్య దర్శనం. తనకోసం, ప్రత్యేకం తనకోసం. ఏంచెయ్యాలి? ఎట్లా చెప్పాలి తన కృతజ్ఞతని, తన ఆనందాన్ని, తన తపనని. ఏంచెప్ప తోచంలేదు. చెప్పడానికీ, తెలియచెయ్యడానికీ కదలడానికి శక్తిలేదు. ఆ మెట్లమీద వెర్రైనాడు. స్తబ్ధుడైనాడు. ఇట్లాంటి అదృష్టం, అనుభవం ఏనాడైనా, ఏ యుగంలోనైనా, ఏ కవి ఊహలో నైనా, ఇటువంటి ఉంటుందా? ఎంత గొప్పజాతకం తనది! ఇంక ఈ దృశ్యంతరవాత, యీ గొప్ప అనురాగం తరవాత, ఇంతకన్న, ఆ స్త్రీకన్న తనకేం కావాలి! ఇంక ఏ స్త్రీమీద నిలుస్తాయి తనకళ్ళు. తనకింక తృప్తి శాంతి ఎక్కడ ఈమెలో కాక!

ఆమె పిలుస్తోంది. చేతులు చాస్తోంది! ఆ చూపులో ఆశ, కోర్కె, పిలుపు, అతన్ని చూసిన తృప్తి, సంతోషం! ఎట్లా ఓర్చుకోడం? బంగారు గాజులు తళ తళ మంటున్నాయి వెలుగులో. చేతులు కొంచెంగా ఎత్తి పిలుస్తోంది, రమ్మంటోంది. దూకలేడా? యెదిరించి తలుపు కొట్టి తోసుకుని పైకివెళ్ళి ఈమె నాది! అనలేడా! పూర్వపు యోధులు చేశారు. ఈనాటి నీరసపు యువకులు. విద్య-నాగరికత-మర్యాద-ఈనాటి నాగరికత లేని జాతుల్లో-తమ్ముకుంటారు. [illegible] నిలదీసి [illegible], కాని యీ పౌరుషం ప్రభుత్వాలలో...యువకులింక [illegible]

పతుసరైనాడు గనుకనే ఏ స్త్రీ వీళ్ళకోసం విరహపడదు. తల వాకిళ్ళలో కాచుకుని వుండదు. కాలం కాదు-చదువు. నాగరికత. మర్యాద. హెడ్మాస్టరు "ఏమిటీ పేమీద వూళ్ళో యీ గొడవ:" అంటే "అవును నాకా స్త్రీ, ఇంకోరిభార్య అయితేనేం- కావాలి. నామీద ఆమెకి ప్రేమ. నాకేం లెక్క-" అనగలడా తాను ?

"ఈమె నాది" అని తాను రోడ్డుమీద నిలబడగలడా ? కాని ఆ పిలుపు ! ఆ పిలుపు ! ఎట్లా పిలవడం ? తానూ ఒక మొగాడేనా ?

చూడు, చూడు. ఆ కళ్ళల్లో ఆ నింద ! "ఇంతేనా నువ్వు ! రాలేవా ? రావా ? నేను అందంగాలేనా ?" అంటున్నాయి కళ్ళు.

"ఈ రేయి నన్నొల్లనేరవా, రాజా"

అంటున్నాయి ఆ పెదిమలు.

"ఎన్నెలల సొగసంత ఏటిపాలేనటర !"

ఛీ.ఛీ. పాడుబతుకు.

ఏం అందం ? ఆ పిలుపుని ఆ దృశ్యాన్ని—చలమన్నా ఇట్లాంటి దృశ్యాన్ని వర్ణించ గలిగాడా ?

దీనంగా అతనివంక పిట్టగోడమీదనించి వొంగి చూసింది. రావా, రావా ? అని అడిగింది తల వూయిస్తో.

తను అశక్తుడు. ఏమీ చెయ్యలేడు. ఇంకా ఆనాటికి రాలేదుగాని-"సోజా, రాజకుమారీ..." అని పాడివుండును అతను.

"సైకిరా, అల్లా రోడ్డుమీదనించి తలుపు తెరుచుకుని, మెల్లిగా-రమ్మూరా" అంటోంది సౌజ్ఞలతో, అలా అందమైన జావళికి అభినయం పడుతున్నట్టు. తలుపు తీసివుందేమో ! వెడితే ! కాని ఆ తలుపు సరిగా వరండామీదికి తెరుచుకుంటుంది ! ప్లీడరు ముక్కుకిందికి.

కాని పూర్వం వెళ్ళేవాళ్ళు పురుషులు. ఈ పోలీసురాజ్యం యీ తెల్ల చదువులూ రాకముందు వెళ్ళేవాళ్ళు. వెళ్ళి ఆమెని యెత్తుకుపొయ్యే

వాళ్ళు. ఆ భర్తలేపువాళ్ళు తం తేనేం, తంతేనేం? ఆమెని. ఆ అర గంటా మొత్తుకున్నది, ఆమెని కొడుతున్నాది, ఆమెని తనదే అనుకున్నది వాళ్ళా; ఈ కాలంలో, 'పాపం ఆ స్త్రీ సంసారం పాడుచేస్తామా' అనే పిరికిలకింద దాక్కుంటారు. అయినా. మరుల కంట బతకరంటా, తమకి అపకీర్తి, ఆపదా రాకుండా యెన్ని సంసారాలయినా ధ్వంసం చేస్తారు. ఎందరు స్త్రీలనైనా వంచిస్తారు. కా బహిరంగంగా claim చెయ్యలేరు.

స్త్రీకైనాను, ఈమె నాకు కావాలని పురుషుడు తెగించడం, ఆపద లోకి వెళ్ళడం యెంత ఘనత, యెంతకీర్తి, తనమీద తనకి యెంత గౌరవం. తనకి ఇష్టంలేని పురుషుడైనా సరే! తనకోసం పురుషులు తన్ను కోరడమంత తృప్తి స్త్రీకి ఇంక జీవితంలో లేవేలేదు. అనాదిగా మృగాలలోంచి వస్తోంది ఆ ఆశ ఆమె రక్తంలో. ఈనాడు అది యీ సంసార మర్యాదలలో కటస్థపడకనే ఇంత నిర్జీవమై పోయింది ఆమె. ఎంత తయారై, యెంతఆశతో చూసినాసరే, తనని గట్టిగా ధైర్యంగా కోరగల పురుషులు లేరని తెలుసు ఆమెకి.

"వాస్తే, ఇట్లా కావించుకుంటాను. నా మొహాన్ని ఇట్లా నీ కౌగిల్లకి అద్దుకుంటాను. ఎట్లా నిద్రపోనూ నువ్వు లేంది ఈ రాత్రి!" అంటోంది. కళ్ళలో యెంతవిరహం, జాలి.

ఇదంతా నిజమా! లేక కలా! ఆమె యెవరన్నా దేవకన్య!

ఎవరైతేనేం! ఆ పిలుపుకి అట్లా కదలక మొద్దుమల్లే కూచునే వాడా మొగవాడా! ఈ రాత్రి తన భిరుత్వానికి తన జన్మ అంతా కాలి బూడిదా కాను! తన మర్యాదతో, ఉద్యోగంతో, ఎంత ఐశ్వర్యం, కుటుంబం, ఆస్తి, ఘనత సంపాయించనా, తనకేమిస్తాయి?"

తప్పున లేచి, వస్తున్నానని సౌజ్ఞ చేశాడు. ఆమె పకపకా నవ్వింది. పశ్చిమాకాశమీద వెన్నెల తెళ తెళ మంది. ఇంత సేపు ఆమె చెంపలమీద

పచ్చ జుట్టులో దోబూచులాడే వెన్నెల, ఆమె మెడకింది రొమ్ము మధ్య నున్న చేతుల్లో తగూ పెట్టుకున్న వెన్నెల, ఆమె దేహాన్ని తాకి మూర్ఛపోతున్న మృదువైన వెన్నెల.

ముక్కుమీద వేలేసుకుని కింద వున్నారని చూపింది. కాని అతన్ని వినతలుచుకోలేదు. అతను చూస్తుండగా నవ్వుతో ఆమె అతనికో ముద్దు విసిరి కిందికి వెళ్ళిపోయింది. తాను యెట్లానూ రాలేడని తెలుసు ఆమెకి.

లోపలికివొచ్చి మెట్లమీద కూచుని ఆలోచిస్తున్నాడు, నిశ్చయానికి వొచ్చాడు. తక్కిన తన మిత్రులు సంసారులు. తనకి పెళ్ళిలేదు. వాళ్లేం చేసుకుంటారు యీమెని? తనతో కలిసి ఆడుతున్నారన్నమాటే కాని యీమె యెంత కావాలి వాళ్ళకి: తాను వొక్కడే యీమెని తీసుకుంటే మిత్రద్రోహమెట్లా అవుతుంది?

కాని ఆమెకి ఎవరిమీదో! కాని యీ రాత్రి తరవాత తనకి చాలా నిశ్చయం ఆమె తనదేనని. తను ప్రత్యేకం ప్రయత్నం చెయ్యాలి.

చేసి?

తీసుకుపోవాలి. తన వుద్యోగం? వుండదు. ఏమో వుంటుందేమో! ముందు తీసుకుపోవడానికి డబ్బు! ఇట్లాంటి చచ్చు ఆలోచనల్ని రానిస్తే తానేమీ చెయ్యలేడు. తీసుకుపోవాలని గట్టిగా నిశ్చయించుకున్నాడు.

కుర్రవాడు. చదువులో కూడా యింకా యవ్వనం పోవనివాడు. సూనృతమైన హృదయం కలవాడు. కనకనే కలలలో నిలవగలిగినవాడు. అతను. సంసారంలో కాక, వుత్త ప్రేమ బంధంలో నిలవగలిగిన మనుషులు చాలా సకృతుగా వుంటారని, వాళ్ళవి వేరే జన్మలని అతనికి తెలీదు. నిలిచివుంటే ప్రేమబంధం చాలా త్వరలో సంసారం కావడమనేది చాలా సులభం, సరళమనేది తెలీదు. ప్రేమని సంసారం చేసుకునే గుణం మానవుల మనోతీరికలోనే వుందని తెలీదు ఆనాడు అతనికి.

ఆ వెన్నెలల్లో దేవకన్య కావడం ఆమె పాత్రల్లో ఒకటి. ప్రేమికుడు కావడం తన పాత్రల్లో వొకటి. వెన్నెల యింకా ప్రపంచం మీద సూర్యోదయం కావడంతోనే, భర్తని భక్తితోనో భయంతోనో పూజిస్తూవుండే భార్య ఆమె. కాను పాత్రలు తయారుచేసుకునే టైము. ఆ రాత్రి వేషాలు కడిగేసుకుని, పగటి వేషాలు ధరించకుండా వుండగలిగే వరం మానవులకి ఏ దేవతలూ యియ్యరు. పట్టుబట్టి రంగుల్ని కడక్కుండా వుంటే, పగలు రోడ్డుమీద వర్తించే నటకులగతే పడుతుంది వాళ్ళకి.

ఆమె తనతో వుండేనా? కొంతకాలం కావాలి. దినాలన్నీ ఆనందనృత్యం చెయ్యాలని అనుకుంటున్నాడు. అన్ని ఆనందాలు అందాలు వాటితో ఆమెలో కాదు ప్రమత్తుడై, మధుపాన మత్తుడై గడపడా కాలం? స్త్రీ నిలుస్తుంది. ఆమెకి బాధవుతుంది తిరిగి తిరిగి ప్రతి రాత్రికీ మధ్యాహ్నానికీ శృంగార పాత్రని ధరించడం. కాని పురుషుడికి శాపం-ప్రేమ అతని హృదయంలో చాలా చిన్న భాగం కావడం, కాని శృంగారంలో బలవంతంగా విడిస్తే స్త్రీకే విముక్తత్వం. సంసారం స్త్రీకి పంజర మయిందంటారుగాని శృంగారం పురుషుడికి పంజరమైనంత కాదు, ఎవరికో తప్పు. ఒక్కమాట నిజం. స్త్రీ హృదయంలో విలువని స్థాపించాలంటే, పురుషుడు తన బైట విలువని ఆమె హృదయంలో ప్రతిఫలింప చెయ్యాలి. సూటిగా పురుషుడికి ఆమెలో శాశ్వతమైన స్థానంలేదు. చివరికి శ్రీ కృష్ణుడైనాసరే, యెంత మాయానాటక సూత్రధారి అయినా సరే, చక్రపాణి కాకపోతే, ఉత్త శృంగారమూర్తే అయితే, పదహారువేల స్త్రీలలో ఒక్కరి ఆలింగనం లోనూ అతనికి స్థానంలేదు.

పురుషుడి విలువ దుష్టత్వంలోనైనాసరే, ఆ దుష్టత్వంలో స్త్రీ తాను భాగస్వామ్యం కాగలగాలి. కాకపోతే అతన్ని శిష్టత్వానికి తిప్పడానికి యత్నించాలి. కాని ఏమైనా తన ధర్మాన్ని మించి అతనిలో [illegible]

...ావమున్న స్త్రీ. అదేమీ విలువపడని స్త్రీలు కొందరు ఆ పురుషుడికి తప్పులె ప్రతి దినమూ క్షమించి వశానికి దగ్గిరిగా తీసుకోగలుగుతారు.

శృంగారంలో విలవమని స్త్రీ ప్రార్థిస్తే విలవడానికి సంసిద్ధుడు కాని పురుషుడు పురుషుడుకాడు కావి.

'శోకముతో మనకేటిక్కో, లోలాక్షి'

అని నాయకుడంటే ఆ మాటల్ని నాయకి నమ్మిందా. ఆ నాయకుడు చాలా త్వరలో,

'నీతో నాకేటికి లోలాక్షి'

అని నాయకి అతనికోసం వొదిలిన లోకంలో మాయమౌతాడు, లోలాక్షుల్లోంచి కన్నీళ్లు కారతాయని కూడా గమనించకండా.

ప్రేమా, భక్తి, ఈ రెంటినీ ఆమెనించి తీసుకోగలిగిన పురుషుడిలో స్త్రీ అనంతంగా విలవగలదు. ఇంక పిల్లల్ని తప్ప ఏమీ కోరకుండా. ప్రేమా శృంగారం, తననించి తీసుకోగలిగిన స్త్రీలోనైనా పురుషుడు విలవలేడు. ఈ సంగతిని గమనించని ప్రియుడు చాలా గట్టిదెబ్బ తింటాడు జీవితంలో. కాని సూర్యారావుకి తెలీవు ఈ సంగతులు. స్త్రీకి చాలా సులభంగా సూటిగా, సృష్టి యిచ్చిన మామూలు తెలివిలోంచే తెలుస్తాయి యీ సంగతులు. అంత మాత్రం తెలిసి పురుషుడు శృంగారంలో మాత్రమే విలవకండా జాగ్రత్తపడని స్త్రీలో స్త్రీత్వం చాలా తక్కువ. తానివ్వగలి ఉత్సాహంలో పురుషుణ్ణి దైవత్వానికెత్తి. ప్రపంచానికిచ్చి. ప్రపంచపు విలువల వెలుగులో తన కళ్ళు మిరుమిట్లు *గొలిపేట్టు తనలోకి తీసుకోవడం* స్త్రీ గొప్పతనం.

మర్నాడు సూర్యారావు

"గౌరీ ఆమె నొక్కరాత్రి నా దగ్గిరికి తీసుకురాలేవా?" అన్నాడు చాలా దీనంగా.

"చాలా కష్టం."

"కాని నువ్వు నాకా సహాయం చేసిపెట్టాలి. ఆ కృతజ్ఞతను ఎప్పటికీ మరవను."

ఎప్పటికీ మరవడు. మరవకపోతే గౌరికేం ఒరిగింది !

కాని స్త్రీ సహాయపడేనాడు కృతజ్ఞత అక్కర్లేకుండానే సహాయపడుతుంది.

సాయంత్రానికి కబురు తెచ్చింది గౌరి. సూర్యారావు దొడ్డితలుపు గొళ్ళెం తీసి వుంచాలి. ఆ గేదెవున్న సందులో పడుకోవాలి. రోహిణి వొస్తుంది ఆ రాత్రి అతని దగ్గిరికి.

"అదెందుకు ? ఆ సందులో పడుకోడం ?"

"ఆ మాత్రం తెలీదా ? ఇంటివేపు వొస్తే ఆ భాగానికి కనపడదా ? ఆమెకి తెలీదు. నేనే చెప్పాను."

ఇంక కథ ఏముంది ? కథల్లోనూ అంతే, జీవితంలోనూ అంతే. ప్రియుల్ని కలిపి, వేగ పెళ్ళిచేసి, కథకుడు మర్యాదగా తప్పుకోవాలి. దంపతుల్ని ఆశీర్వదించి కలకాలం సుఖంగా వున్నారని మనకి అబద్ధం చెప్పి తను మాయం కావాలి. కాక, ఇంకా వ్రాసే అవివేకంలో పడ్డావా ఆ ప్రణయ దుష్ఫలితాల్ని వర్ణించవలసిన దుర్గతి పడుతుంది.

నా 1947 విమర్శకులకు జడిసి కథని ముగించలేని నా బలహీనం వల్లనే విశ్వనాథానికి అన్యాయం చెయ్యాల్సి వొచ్చింది. ఎందుకంటే, విశ్వనాథం, ఇప్పుడు నువ్వు నా మిత్రుడివి కావు. నా పాత్రవి. నీకు కాదు నా పాత్రకి చేస్తున్నాను అపకారం. ఎందుకంటే నా పాత్రలు నాకు చాలా అపకారం చేశారు. తమకి ప్రాణమిచ్చానన్న కృతజ్ఞత లేకుండా నా మీద ఎన్నో అపవాదులు వేశారు. తమని సమర్థించడానికేగద, తమ మీద సానుభూతితోనేకద, నే విన్న నిందలకి పాల్పడ్డది ?

రాత్రి పదింటికే వెన్నెలలో గేద దగ్గిర ఛేరాడు సూర్యారావు. ఎందుకన్నా మంచిదని యింటో దీపం వెలిగించి తగ్గించి వుంచాడు. తన చిన్న మంచం గేడె వెనక కాళ్ళ దగ్గిర వేసుకుని యిద్దరికీ అది సరి పోతుందా అని యోచించాడు. వెన్నెట్లో సిగ్గుపడదా ? కాని చాలావరకు ఆమె వొళ్లు తాను దూరాన్నించి చూడనే చూశాడు. ఆ మంచానికి గేడె కాళ్ళకింద తప్ప చోటులేదు ఆ చిన్న సందులో. ఇంటిఆమె వొస్తుందే మోనన్న భయం వుండనే వుంది. కాని యింతవరకు ఆమె అర్థరాత్రి లేస్తూ అటు పచారు చెయ్యలేదు. తెల్లారకట్టవరకు భయంలేదు. అప్ప టికి తన ప్రియురాలు వుండనే వుండదు. బ్రాహ్మణవీధి-అయిదింటికి ముందే మేలుకుంటుంది.

అరగంటలూ, గంటలూ జరుగుతున్నాయి మెల్లిగా. దోమలు, పేడ వాసన. ఆ మంచమూ మనిషీ కొత్తగావుంది గావుసు గేదెకి. తోకను అతని మీదనించి విసురుతో వుంటుంది. ఊరికే యిటూ అటూ తిరుగు తుంది. అరవదుకద !

పన్నెండు కొడుతున్నారు తాలూకా ఆఫీసులో. ఎంత గొప్ప స్థలం ప్రథమ సమాగమానికి !

పేడగ్రహం ఏదో పనిచేస్తూ వుండాలి, తన జాతకంలో.

ఎంత కవిత్వంలేని మనిషికైనా, వెన్నెలా, యవ్వనం, ప్రియు రాలికోసం ప్రతీక్షణా, కలలు కన్పించక మానవు, పేడ వాసనలోనైనా సరే ! అందులో కవి అతను.

ఎట్లా వస్తుందో,-వొచ్చి యెట్లా భయంతో యిటూ అటూ చూస్తుందో, ఆయాసపడుతుందో, తనని చూసి చిరునవ్వు నవ్వుతుందో, ఏమడుగుతుందో, బొమ్మలు కట్టుతున్నాడు. ఆతృత యెక్కువయింది. ఇంకా రాలేదే ! నిద్ర పోయిందేమో ! ఇంకేం ఆశ. తెల్లారి యెంత దిగులు పడుతుందో !

వెంపేరె కట్టుకుంటుందో ? ఆ శ్వేత చాయకుంకుమందా ! తాను పంపిన పచ్చని చామంతి పువ్వులూ. తలలో పెట్టుకుని వొస్తుంది.

తాను చూసిన నగలూ, లాంచనలూ, నవ్వులూ. ఆ చాపమీద తాను పూచినవి, ఆ చిన్నారిన్ని యీ పక్కమీద మానగలవా. ఈ కాపేపట్లో ! తనని పిలవడం, రామ్మ దగ్గిరికి వొత్తుకోడం....

ఆశని తొందర యెక్కువయింది.

ధోడ్డుమీదికి వెడితే ! వాళ్ళ తలుపు తట్టితే ! అసలు చెరిపో తుందేమో ! ఈ వాళ కాకపోతే రేపు. కాని రేపు భర్త వొచ్చేస్తాడు. ఒక వేళ యివాళే వొచ్చాడేమో ! ఈపాటికి తన చేతుల్లో బదులు.

వెట్లా భరించడం !

రాదా ! తనదగ్గిరికి రాదా ? ఆ భర్త వెళ్ళడా ? వెళ్ళాక రాదా ! కాదు యీ రాత్రే వొస్తుంది. తప్పదు. తన అదృష్టం తనని అంత అన్యాయం చెయ్యదు. వొస్తుంది. వొస్తే, వొచ్చాక, తను యేమీ ప్రమత్త తతో వుండకూడదు. ముద్దులూ ఆమెని ఆనందనమూ. అన్నీ అట్టే వుండాలి. వ్యవధి లేదు. మాట్లాడాలి. వెంటనే వొచ్చెయ్యమనాలి తనతో. ఆ రాత్రి అట్లానే వెళ్ళిపోవాలి ఆమిద్దరూ. మళ్ళీ మర్నాడు భర్త వొస్తాడు. ఆ విశ్వాసబలం కావియ్యాలి తన మాటలతో, ముద్దులతో, ఆరాధనతో. ఈ సమయం తప్పిపోతే తనకింక జీవితంలో రాదు అట్లాంటి అదృష్టం. కాని ఆమె రాదేమో ! భర్త వొచ్చాడేమో !

ఒక్క నిమిషంలో అంతా బాధమయం అయింది. తనమీద తనకి జాలీ దిగులూ పుట్టాయి. గేదె తిరిగి తిరిగి ఆకొన్న వాసన చూస్తోంది అసలు కాదంతో. గేదా, ఏ కష్టాలంటి బాధలూ లేవుకదా ! వెన్నెల వినోదం చెయ్యలేదు ! పరిత అదృష్టం గేదె కావడం. దొంగ పెదవులు. పురాణం [illegible] మానవజన్మ మాత్రమను. [illegible] లేవుడే [illegible]

మానవత్వంలో శ్రేష్ఠం! కాని ఆమె వాస్తే-శ్రేష్ఠంకాదామరి. గేదెకి అట్లాంటి మోహం వుంటుందా? దున్నపోతుకి గేదెలో వొయ్యారాలూ, కళ్ళ తళతళలూ, కావిలింతలూ, పెదిమలమీది ముద్దులూ తెలుస్తాయా! కాని ఆ అదృష్టం పట్టినవ్వారూ కద! ఈ లోపున గేదా, నువ్వు చాలా అదృష్టవంతురాలివి.

మూడు గంటలు.

ఇంక ఆశలేదు. నిద్రన్నారాదు. దోమలు....

ఇంక యింట్లోకిపోతే! పోయి...

తన తలుపు తెరిచిన చప్పుడు—కాని తలుపు తెరిచే వుంచాడే. అడుగు చప్పుళ్ళు. ఒక్క దూకుని సందు మలుపు తిరిగాడు. అతని యింట్లోంచి గబగబ వస్తోంది రోహిణి. గంధం, దవనం పరిమళం, జరీ అంచు తెల్లచీర. ఎదురుగా వెళ్ళి కావిలించుకున్నాడు. వేగంగా వెళ్ళి ఆమె అతని రొమ్ముమీద పడ్డది. గట్టిగా కావిలించుకో బోతున్నాడు. అంతా అర్థనిమిషం పట్టలేదు. అతని వెనక అరుపు. ఆమె అతన్ని ఒక తోపుతోసి తలుపులోంచి వెళ్ళిపోయింది. తరవాత సంగతి అతనికేమిటో అంతా అగమ్యగోచరం. సరిగా అర్థంకాలేదు. ఈనాటికీ కాలేదు.

ఆ యింటి ఆమె అరుస్తోంది. "లంజ. లంజ నెలనించి చూస్తున్నాను....దాని వేషాలూ....యీ యింటో....మర్యాదస్తుడని, ఉద్యోగస్తుడని....పొమ్మనండి....యింట్లోంచి....పొమ్మనండి...."

లేస్తున్నారు మనుషులు యిరుగుపొరుగువాళ్ళు ఆవలిస్తో. ఒళ్ళు విరుచుకుంటో, గుమిగూడుతున్నారు. ఏమిటంటున్నారు, ఎదురింటి గుమాస్తా తెలుసుకుని, ప్లీడరు గారు....ఆ వెన్నెట్లో.

సూర్యారావు యింకా రొమ్ములో పరవశత్వం అనుభవిస్తో నుంచున్నాడు కదలకుండా, తన యింట్లోంచి తప్పున [illegible]

కూడే గుంపులోకి....వాళ్లెవరూ గమనించకుండా....విశ్వనాధం! వెన్నెట్లో మెరిసింది ముక్కుపోగు....తన యింట్లోంచి. రాత్రి అక్కడే వున్నాడు. రోహిణీ అక్కడేవుంది. తాను అంతసేపూ గేదె కాళ్ళకింద విరహ పడుతున్నాడు. ఘోరం. అన్యాయం. తనని ప్రశ్నిస్తున్నారు మనుషులు. ఇంకా అరుస్తోంది యింటావిడ కపిలీరా. ఇన్ని నెలలకసీ మండిపోతో, మాటల్ని కాలుస్తో. తనేమన్నా మాటాడాలి కావును. ప్లీడరు అడుగుతున్నాడు తనని "ఏమిటండీ యిది?" అని. ఇంటావిడ అవతలి గుమ్మం లోంచి. "అడగండి మీ మరదల్ని కనుక్కోండి" అంటోంది తన యింటి పొమ్మని తన హక్కుని, ఆయన మరదలు ఆ రాత్రి దొంగిలించిందని. విశ్వనాధం మెల్లిగా జారుకుంటున్నాడు. సూర్యారావుకి తానేం జవాబు చెప్పాడో ఏమిటో జ్ఞాపకం లేదు. ఏమీ అర్థం కావటంలేదు. తననెందుకు అడుగుతున్నారు? తనకేం తెలుసును? విశ్వనాథాన్ని అడగరేం?

ఎట్లా వద్దు మరిగించో జరిగింది. ఆ ఇంటాయనమాత్రం మాట లేని ఆయన, తన భార్యకి పిల్ల నివ్వలేని ఆయన మాత్రం,

"ఇల్లు పాయింత్రానికి ఖాళీ చెయ్యండి" అని వెళ్ళిపోయినాడు.

ఎండ వొచ్చింది. అతనింకా ఇంట్లోనే కూచుని వున్నాడు. దీపం వెలుగుతూనే వుంది.

విశ్వనాధం తన యింటికి ఎట్లా వొచ్చాడు? రోహిణి వొస్తుందని అతని కెట్లా తెలిసింది?

అడుగుదామంటే గౌరీ రానేలేదు, ఎన్నడూ రాకుండావుందని గౌరి.

అన్యాయంగా ఈ నింద అంతా తనమీద పడ్డది. అన్యాయం ఏముంది? తనకు అందలేదుగాని అందితే తానూ అంతటివాడు కాడా? అన్నంత ఆలోచన ఇంకాలేదు సూర్యారావుకి ఆనాడు ఆ గోలలో.

పొద్దున్నకి రాత్రి అరుపులు గుసగుసల్లోకి ఇంకిపోతున్నాయి. అతను రోడ్డుమీదికి వెళ్ళినప్పుడూ, హోటల్లోనూ ప్రతిచోటా తనమీద అర్థము

క్తంగా తనవంక చూస్తూన్నట్టూ, తనకి వినపడకండా మాట్లాడు కుంటు నట్టూ, తోచింది. అటాంటి చిన్నవూళ్ళో చప్పున పాకిపోతాయి ఏ చిన్న సంగతులూ. రోహిణిని తలుచుకుని దిగులు వేసింది.

బడికి వెళ్ళగానే విశ్వనాథంకోసం చూశాడు. అతను బడికిరాలేదు. అతని మామగారికి అకస్మాత్తుగా జబ్బు చేస్తే వారం రోజులు శెలవు పెట్టి వూరికి వెళ్ళాట్ట.

విశ్వనాథంమీద కోపమొచ్చింది. ఇట్లాంటి స్థితిలో తనని వొంట రిగా వొదిలి వెళ్ళాడా, చేసిన మిత్రద్రోహం చేసి! అతను చేసిన పనిలో మహామిత్రద్రోహ మేముంది? రోహిణి అతనిమీద ఇష్టపడ్డదేమో? అనే ఆలోచన రాలేదు అతనికి.

వెంకటసుబ్బయ్యకీ జానవాకీ సంగతంతా తెలిసింది. తమ సంగతి ఎక్కడ బైటికి వొస్తుందోనన్న భయం వాళ్ళ మొహాల. సూర్యారావుకి ఈ వ్యవహారమంతా చాలా గొడవగా చీదరగా వుంది. తనకి వొరికింది ఏమీ లేదు, తాను చేసింది ఏమీ లేదు, పైగా యింత గొడవ. వాళ్ళిద్దరికీ తనతో మాట్లాడ్డానికి చోటివ్వలేదు అతను.

హెడ్మాస్టరు కబురు పంపాడు అతనికోసం.

"ఏమిటండీ ఈ గొడవ...." అంటున్నాడు.

ఇంకోడైతే,

"నిజం చెబుతున్నా, దేవుడిమీద వొట్టు. నాకేం తెలీదు. రామ రామ. ఏం తెలీదు" అని ప్రారంభించేవాడే.

"అదంతా సరే లెండి," అన్నాడు సూర్యారావు.

"మీరు ఇట్లాంటి పని చేస్తారని నేను-"

"ఆపెయ్యండి. మీరూ అనుకోలేదు, నేనూ అనుకోలేదు. మా అమ్మా అనుకోలేదు, నేను మొగాణ్ణని. అదంతా ఎందుకుగాని ఇప్పుడు అసలు మీకు పట్టిన ఇబ్బందేదన్నా వుంటే అది కానీండి" అన్నాడు.

హెడ్మాస్టరుకి అదేం బాగా లేదు. నీతిమీదా, మర్యాదమీదా, తన ఘనత సంగతీ, సూర్యారావు అవినీతి సంగతీ ఒక ఉపన్యాసమిచ్చి, ఇన్నాళ్లూ మెగలు విరుచుకుని నాలుగింటికే వెళ్ళిపోయి తనని నిస్సహాయుణ్ణి చేసిన కసి కొంత తీర్చుకొందా మనుకున్నాడు. బడిపని సాయంత్రాలు కూడా చేసి తనవంటి పెద్దల స్నేహంలో కాలం గడపని యువకులకి యిట్టాంటి దుర్గతులే లోకంలో రాసివున్నాయని పర్యవసానం తేల్చి, సూర్యారావుని పశ్చాత్తాపపడచేసి, తన ధర్మపక్షాల కిందికి బానిసగా తీసుకుందా మనుకున్నాడు.

సూర్యారావు యిట్లా యెదురు తిరిగేప్పటికి, ఆ నిమిషాని కా నిమిషం కొత్త మార్గంలోకి దిగాల్సి వొచ్చింది అనవసరంగా, ఆ హెడ్మాస్టరు.

"చాలా చెడ్డపేరు వూళ్ళో. మీకుసరే, నాకూ, బడికీ కూడా. ఇట్లాంటి ఉపాధ్యాయులు వుంటే, బళ్ళో క్రమశిక్షకీ-"

సూర్యారావుకి ఆ మాటలతో మనసు నించి పెద్ద బరువు వొదిలి పోయినట్టుంది.

'సరేలెండి' అని లేచిపోయి, మూడునెలలు సెలవకాయితం రాసి హెడ్మాస్టరుకి యిచ్చేసి వెళ్ళిపోయినాడు.

ఇంక ఆ వూళ్ళో అతనికి వుండటం కష్టం. స్నేహితులూ, రోహిణీ ఆ సాయంత్రాలు....నిన్న రాత్రేమైతేనేం, చాలా శృంగారమైన కాలం అనుభవించాడు. ఇంక నిలవలేడు ఆ వూళ్ళో.

రాత్రి వెన్నెల మళ్ళీ. అదే దొడ్డి, స్మశానం లాగుంది ఈ రాత్రి. రాత్రి పదయింది. బండీని వొంటిగంట రైలుకి రమ్మన్నాడు. తన సామాను సద్దుకుంటున్నాడు.

నిన్న రాత్రి ఆ పాటికే గొప్ప ఆశలతో కలలతో గేదె కాళ్ళ సందున వున్నాడు. గౌరి కనపడలేదు, ఆ సాయింత్రమైనా.

అపును చాలా గొప్ప శృంగార కాలం అనుభవించాడు. కాని నిన్న రాత్రి యేంజరిగిందో తనకు తెలీలేదు. ఎన్నడూ యింక తెలీదు, ఎప్పుడైనా విశ్వనాథం తనకి కనపడి నిజం చెప్పితేతప్ప. అదంతా విశ్వనాథం కుట్రా! రోహిణా! గౌరా! కావలసి తననా సందులోకి పంపారా?

రోహిణి యేంచేస్తోందో? భర్తవొచ్చి వుంటాడు. అతనికి తెలీనీరు యీ సంగతి. తాను జ్ఞాపకం వుంటాడా ఆమెకి? కాని తనమీద వుందా ఆమెకి అసలు?

పన్నెండయింది. కోటు వేసుకున్నాడు. బండివాడు వొస్తాడా?

ఈ యిల్లు వొదిలి వెళ్ళాలి. ఎట్లా రోహిణిని మరవగలడు? పాపం గౌరి వాంఛ తీరనేలేదు. తాను యెండమావులవంక చూస్తో........ఆఖరికి అతనిమీద చాలా జాలివేసింది. ఏడుపు వొచ్చింది.

తలని చేతుల్లో పెట్టుకుని యేడుస్తున్నాడు. అలాంటి గొప్ప నిరాశా సమయాల్లోనే మనుషులమీద చాలాసార్లు విధీ, కథకులూ, ఇద్దరూ కనికరిస్తారు. నిలవలేనంత జాలి పుడుతుంది. వాళ్ళకీ యేడుపొస్తుంది, ముఖ్యంగా యువ్వనులమీద.

అతని తలమీద దయగలచెయ్యి, చేతివెనక పరిమళాలు. తల యెత్తాడు. గౌరి!

వొస్తుంది దయ, విధికీ, కథకుడికీ. కాని చాలా వింత విధాల వొస్తుంది దయ.

చీకట్లో మొదట రోహిణే ననుకున్నాడు, కాని గౌరి.

అదే మొదటిసారి గౌరి అతన్ని తాకడం.

కాని అతనికి కోపంగావుంది గౌరిమీద.

"ఏం యిప్పుడు దయచేశావు? జీతానికా?"

"విన్నాను. వెళ్ళిపోతున్నారని చూడ్డానికి వచ్చాను."

"ఏమైనావు యివాళ అంతా?"

"తన్నాడు. లేవలేకపోయినాను."

"ఎందుకు?"

"అడుగుతారేం? ఈ గోలకి."

కోపం భగ్గుమంది.

"ఇంత ద్రోహం నువ్వేనా చేసింది? లంచం తిన్నావా?"

అని ఆమె గొంతు పట్టుకున్నాడు.

ఆమె ద్రోహం చేసిందో లేదోగాని, తను ఆమెకి చేసిన ద్రోహం, చాలా స్వార్థంతో, నిర్దయతో ఆమెని కాలికింద నలిపిన సంగతి గుర్తు రాదు అతనికి. వుత్త దాసీ.

కంఠం గట్టిగా నొక్కాడు. ఆమె యేడ్చి అతనిమీద ఒరిగింది. తరవాత సంగతి అతనికి తెలీదు. గౌరి చేతుల్లో అలిపి ఆమెకేసి చూస్తో వున్న నిమిషం వరకు, బైటనించి ప్రతిఫలించే మెత్తని వెన్నెల్లో.

అకస్మాత్తుగా గౌరిలో యెందుకైనాడు అతను అట్లా? అంతే ఉద్ధృతమైన యవ్వనం. ఇంకా ప్రతి పనికీ కారణం చెప్పుకో గలిగిన స్థిరమూ, వయసూ, రాలేదు అతనికి. ముందు వెనుకలు ఆలోచించి జాగ్రత్తగా పనులు తూచి చేసే నిక్షిప్తత్వం యింకా పట్టలేదు అతనికి. అతని రోషమూ, విఫల మనోరథమూ, తెలీకండానే అతనిలో ప్రజ్వలిస్తున్న రోహిణి మీది ద్వేషమూ, కారణాలని సైకాలజీ ప్రకారం చెప్పుకోవాలి.

మొత్తానికి ఆ శృంగార కార్యంతో అతని రక్తం చల్లపడ్డది. మనసుకు శాంతి వొచ్చింది. మధ్యలోవచ్చి కేకేసిన బండి మనిషిని తెల్లవారి రైలుకి రమ్మని కేకేసి పంపించేశాడు.

ఒక్కమాట లేకండా గౌరి వెళ్ళిపోయింది. ఇట్లాంటి యిన్ట్యూయిటివ్ వివేకం ప్రతి స్త్రీకీ యెక్కువ; జ్ఞానవంతులైన పురుషులకన్నా కూడా, ముఖ్యం చదువురాని స్త్రీలకి. ఎట్లాగో తెలుసును గావును ఆమెకి, అతన్ని తనలోకి తీసుకొచ్చిన శక్తి తనకుంది ప్రేమ కాదని.

అతనికి తె[illegible]కండానే వెళ్ళిపోయింది గౌరి.

అతని ఉధృతం, కళ్ళు కనపడకపోవడం, ఆ రోషం, తన ఒంటిని అట్లా గట్టిగా వేళ్ళతో నలపడం, ఇదీ ఒక విధమైన గొంతు నులమడమే ననిపించింది గౌరికి. ఏమైతేనేం గౌరికి చాలా తృప్తినీ శరీర సుఖాన్నీ యిచ్చింది అతని కలయిక.

మనోరథాలు సఫలమయ్యేందుకు అనేకమైన వింత విధాలు కామ ప్రపంచంలో.

ఈ అనుభవం, సూర్యారావువంటి పురుషుడి చేతుల్లో నలిగిపోవడం, తన మెళ్ళో బంగారు పట్టెడ కన్న తన పుట్టింటివారు ఎన్నడో పెట్టిన ఒక్క కొర్నాటి చీరెకన్న, విలువగా దాచుకుంటుంది. ప్రేమజీవితం ఆమెని ఏ క్రూరమార్గాల నడిపినా, ఈనాటి ఆ కర్పూరపంటి శరీరాన్ని ఏవి ముతక రొమ్ములు దగ్గిరిగా వొత్తుకున్నా, ఈ కలలోకి సులభంగా గర్వంగా వెళ్ళిపోగలుగుతుంది, మనసులో. "ఒకనాడు నన్ను గొప్ప ఆశ్వీజపు వెన్నెలరాత్రి నన్ను ఆ ఇంటోనే...." అని ఆ ప్రియుడితో చెప్పుతున్నట్టే, తనతో చెప్పుకోగలుగుతుంది. అంతేచాలు గౌరికి.

అతనికి తెలీకండానే వెళ్ళిపోయింది గౌరి.

సూర్యారావు అట్లా కుర్చీలో నిద్రపోయినట్టున్నాడు. తాను వెన్నెట్లో మెట్లమీద కూచునివున్నాడు. ఎదురుగా గోడమీద రోహిణి తననే

పిలుస్తోంది. ఎట్లా రాను ? అంటున్నాడతను. తానే వొస్తానంది, వెన్నెట్లో తేలుతో మేడమీదనించి గాలిలో నిలిచింది తన ముందుకొచ్చి. ఈ లోపతే తను నిద్రపోతున్నాడు. తనని జుట్టులో వేళ్ల పోనిచ్చి లేపుతోంది. కళ్ళు తెరిచి చూశాడు. ఆమె ముఖంలో నవ్వులేదు. నిదానంగా జాలిగా అతనికేసి చూస్తోంది. వొళ్లు పులకరించింది.

నిజంగా కళ్ళు తెరిచాడు. రోహిణి తన జుట్టులో వేళ్లు పోనిచ్చి లేపుతోంది. కిటికీలోంచి వెన్నెల ఆమె నడుం వరకు పడుతోంది. ఆమె నవ్వటం లేదు. నిదానంగా అతనికేసి చూస్తోంది. అతని వొళ్లు పులకరించింది.

చివ్వున లేచి ఆమెని కావిలించుకున్నాడు. చేతుల్లో మామూలు వేడి లేదు అతనికి.

"ఇప్పుడా, ఇప్పుడా !" అని అరిచాడు లోలోపల.

"ఇప్పుడా ! చివరికి ?' అన్నాడు పైకి.

ఆమె ఏమిటో చెప్పబోతోంది. కాని ఏమీ వ్యవధి నియ్యలేదు ఆమెకి. గట్టిగా వూపిరాడకండా తీసుకున్నాడు ఆమెని. యవ్వనానికి ఒక్క రాత్రి లోనే ఇలాంటి సంగతులు ఓ లక్ష్యంకావు. పైగా పెళ్లికాలేదు అతనికి. అవునా రంగాపురావుగారూ.

"నువ్వు వెళ్ళడానికి వీల్లేదు. వొచ్చెయ్యినాతో." అంటున్నాడు ఆమె పెదవులమధ్య. కాని నిద్రా, అలసటా....ఆ మాటలలో బలం విన పడ లేదు ఆమెకి గాని అతనికిగాని.

"అసలు వొచ్చేదాన్ని కాదు. నా మూలాన మీరు పడ్డ అపనిందకి జాలిపడి వొచ్చాను."

ఆ మాటల్లోని అపమానం తెలీదు అతనికి ఆ నిమిషాన.

అప్పుడు మెల్లిగా జ్ఞాపకం వొస్తున్నాయి సంగతులు.

"నిన్ను మీ వాళ్ళు చాలా బాధించారా ?

"అందుకనే మీ మీద ఇష్టంఅనుకుంటాను నాకు." అంది రోహిణి కని గడ్డం ఎత్తి కళ్ళల్లోకి చూస్తూ.

"ఎందుకు ?"

"మాటలకి వ్యవధిలేదు, వెడతాను."

"వుండు వుండు వీల్లేదు. ఎట్లా వొచ్చావు ? ఎంతధైర్యం నైై...."

"ఆయన వొచ్చారు. అదీ రక్షణ నాకు, పైగా...."

తక్కిన మాటలు వినడంలేదు సూర్యారావు.

భర్త పక్కలోంచి లేచి వొచ్చిందా తన దగ్గిరికి !

ఎవరిని క్షావిలించుకున్న చేతులతో తాను ఆమెని తీసుకున్నాడో నేలేదు అతని మనసుకి !

"పైగా నిన్నరాత్రి అంత అల్లరైన తరవాత యివాళ యెవరూ మమానపడరు."

చాలా పాత చెయ్య ! ! !

స్త్రీ జ్ఞానం లోప సుభవం మొల్లాడిందా అట్లాంటి అనుమానాలు పుషుడికి. అందువల్లనే బుద్ధిహీనురాలిగా నటిస్తుంది పతివ్రత. నిజమైన వ్రతలు యిల్లానే నిజంగా బుద్ధిహీనులౌతారు కొన్నేళ్ళకి.

"నిన్నరాత్రి సంగతేమిటి ?"

"ఎందుకులెద్దుడు పదంతా."

ఆమె ఆ సంగతి మాట్లాడదని తెలుస్తోంది అతనికి. గట్టిగా ఆమెని గవలసిన అగత్యం ఓపికాలేవు అతనికి యీనాడు. కాని నిన్నరాత్రి మె విశ్వనాధం చేతుల్లో యిల్లానే ! నిజంకాదు. ఏమో ! నిజంకాదేమో.

"వెడతాను" అని లేచింది.

"వొద్దు నాతో వొచ్చెయ్యి."

పకపక నవ్వింది.

"వొచ్చెయ్యనా? భర్తకనక. ప్రియులముందు నాట్యమాడాను ప్రియుడు రమ్మంటాడు తనవెంట. వెడతాను. ప్రియుడుగనక. ? ముందు నాట్యమాడను? నాట్యమాడనిస్తావా, బాబూ! భర్తని భరి సులభం. ప్రియుడికళ్ళు కప్పడం కష్టం. ఎందుకంటే ప్రియు అనుమానం, భర్తని వంచన చేసివొచ్చిన స్త్రీ అది. వెర్రివా ందు కనే అంత యిష్టం మీమీద.

"నిన్న రాత్రి గొడవకి మీవాళ్ళు విన్న...."

"పిచ్చితండ్రీ, నామీద గొడవ వొదలదుకదా మనించి! ఎంత మంచివారంటే! ఏమౌతారో యీ ఆడవాళ్ళ చేత, యింత వెర్రి వారు. వొస్తాయి యిబ్బందులు. కొంచెం స్వేచ్ఛకోసం గాలికోసం ఆడది దిక్కులు చూసిందంటే. తప్పవు కష్టాలు. ఏదో వొస్తాయి- పోతాయి. అంతేగాని ప్రతిదీ యింత ప్రాముఖ్యంగా ఆలోచిస్తే జీవితమంతా బాధలే. తేలికగా తీసుకోవాలి సంగతులు. రెండు తిడతారు, తంతారు. ఇంతలో నేం? వెడతానేం?"

"వుండు వుండు ఒక్క నిమిషం."

వొదలలేదు ఆమెని. ఆమెపైని సగం పడుకుని వెన్నెట్లో ఆమె కళ్ళలోకి చూస్తో జుట్టుని ఇటూ అటూ సద్దుతున్నాడు. నవ్వుతున్న ఆమె పెదిమల్ని మళ్ళీ మళ్ళీ ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. ఆమె గొంతుకలో పిల్లి పోంచి మత్తే ఏవో తృప్తిశ్వాసలు. మెల్లిగా అతని మెడపైనించి చెయ్యేసి మొహాన్ని రొమ్ము దగ్గిరిగా లాక్కుంది అతని జుట్టులో—

"కోడి కూసేటలికి కొంప కెళ్ళాలి.

ఏ కోసరమో చెపుతాను...." అంటోంది.

ఆమెకి తాను తెచ్చే అపద జ్ఞాపకంవొచ్చి, ఒక్కసారి ఆమెని
'ంటీ అంతటితోనూ దగ్గిరిగా తీసుకుని తాగాడు.

"వొదల్లేను. నిన్ను వొదల్లేను.... వెళ్ళకు.... పోని ఒక్కరవ్వ
పు వుండు...." అతనికి బాగా తెలుసు ఇంక జన్మకి అంతటి గొప్ప
ుషాలు, మానవమాత్రుడికి తనకి రావని.

అంటో ఆమె రొమ్ముమీద, ముద్దు పెట్టుకుంటూనే ఉన్నాడు.
కని చేతులు ఆమె బుజాలకింద వుండనే వున్నాయి. అతనికి తెలియ
ండానే పాములాగు ఆమె మెలికలుతిరిగి పాదరసంవలె, అదృష్టంవలె
రిపోయింది చీకట్లోంచి, బైటవెన్నెలలోకి. అడుగు చప్పుడైనా అతనికి
నపడకండా.

అట్లా జారగల స్త్రీని ఓసారి చేతుల్లో వొత్తుకున్నాడా ఇంక జన్మకి
ఆశనించి తప్పించుకోలేడు మానవుడు. కాని అట్లాటి అనుభవం ఒక్క
'రికన్న కటాక్షించరు యీ మట్టిభూమిమీద తిరిగే మానవులకి.

నిజంగానే వొదలలేడు ఆమెని. ఎన్నటికీ వొదలలేడు. వొదలక
'తే, ఎన్నేళ్ళకైనాసరే, వొదిలిందాకా శాంతి నివ్వదు: "అబ్బా,
ప్పుడు వొదిలిపోతుందో యీ పిశాచి!" అనుకుంటో వొదలలేడు
ానవుడు.

భర్తా? -భర్తకి ఆమె భార్య. అంతకన్న యెన్నడూ తెలీనీదు
ర్తకి. ఆమె శృంగారమే మరుగు అతని కళ్ళనించి. అతనిమీద జాలి
ప్లి. అన్నిటికీ తనకి అతననే కృతజ్ఞతవల్ల.

వెనక్కి వొచ్చి గుమ్మంలో నుంచుంది అతని రక్షణ దేవతమల్లే.

"చూడు గట్టిగా లోపలికి తీసుకోకండి సంగతుల్ని. అట్లాంటి
ునుషులకి శాంతి శూన్యం" అని గదిని శూన్యంచేసి వెళ్ళిపోయింది
[illegible] వెన్నెట్లో [illegible] జరంలోకి.

'పివిక్స్' దృష్టి తీసేస్తే ఏ స్త్రీ అయినా వొకటేనంటారు, దౌర్భాగ్యులు. అందరు స్త్రీలూ ఒకటే కావొచ్చు. పురుషుల అహంభావాల్ని వొంచి నలిపి, తమచేతి వేలును తాకడంకన్న, తమ చిరునవ్వుని దగ్గిరిగా ముద్దుపెట్టుకోడం కన్న. మనిషి ప్రపంచంలో, రాజ్యాలు గెలిచినా, దేశైశ్వర్యాన్ని తెచ్చిపెట్టినా, మానవాతీతుడనే కీర్తిని పొందినా, అపార జ్ఞాన సంపన్నుడైనా, ఇవన్నీ తమ పాదాల ఆరాధనకి తులతూగవని తిరిగి తిరిగి పురుష ప్రపంచానికి తలవొంపులు చెయ్యడానికే మోహినివంటి 'యుగయుగే' అవతార మెత్తుతుంది రతీదేవి, శృంగారం సంభూయిష్టమైన చీకటి కాలాలలో, ఆ స్త్రీల మాత్రం పేరు.

ఏ తపస్సువల్లనన్నా ఏమైనా సాధించగలడుగాని మానవుడు, ఈ దివ్యస్త్రీల అనుగ్రహం ప్రత్యేకంగా నిర్వ్యాజమైన వరం. ఏ గొప్ప దశలు పట్టిన జాతకులకో, అదీ ఏ వొక్క రాత్రికో, తక్కిన జీవితాన్నంతా భస్మంచేసే యీ అపారానుగ్రహం దొరుకుతుంది.

సౌందర్యమే అపురూపం లోకంలో. ఆ సౌందర్యం దయతలిస్తే శృంగార రూపాన జన్మని వెలిగించి కాల్చివెయ్యడం చాలా దుర్లభం.